معاون وزارت فوائد عامه - درخصوص مدت امتیاز گمان میکنم که کمیسیون چندان تأمل نکردند بجهت اینکه مدت امتیازات باید نسبت به اهمیت امتیاز وسرمایه امتیازباشد شاید در کمیسیون تصور کرده اند که امتیاز چیزی است بوضعی که تا بحال داده شده است وبرای آن سی سال فرض کرده است وبنده عرض میکنم بمناسبت این امتیاز که خیلی خرج دارد ومخارج آن خیلی خیلی گزاف تر از آن چیزی است که ملاحظه کرده‌اند و ازقراریکه معلوم و تحقیق شده است معلوم میشود طلاشوئی در ده ذرع زیرزمین است وبرای اینکار ماشینها واسبابها و ادوات زیاد لازم دارد و گمان میکنم سی سال از برای این مخارج کفایت نمیکند وزحمت او بامدت امتیازش مناسبت صحیحی ندارد و غالب مدتهائیکه برای این کارهای عمده است وغالباً دیده‌ایم ۹۹ سال خواهدبود که بخارجه‌هاداده‌اندوهمین اندازه ها کمتر نیست ودراین موقع که صاحب امتیازداخلی است اگر این مراعات نشود گمان میکنم یك استثنای فوق العاده نشده است ویك ضرری هم بدولت وملت زده نشده است که یك کسی که کار بکند ازسرمایه وعایدی خودش یك مقداری بکار بیندازد برفرض اگر این نباشد کسی دیگر خواهد بود وبازهم شرایط زااضافه براین چیز قبول نخواهد کرد منتهی تاآخر این مدت صاحب امتیاز میتواند تاهر اندازه که سرمایه لازمش شود بکار بیندازد وهیچ دغدغه ازبرای اینکه این مدت کم است واین سرمایه رااگر بکار بیندازد هدرخواهدرفت باین واسطه تقاضا میکنم تأملی بفرمائید در مدت اقلا همان چیزی را که صاحب امتیازخودش خواسته همانطور باشد یایك مدتی که تقریباً نزدیك بآن مدت باشد .

منتصرالسلطان — در کمیسیون این فقره خیلی مطرح مذاکره بودو کمیسیون بعدازمذاکرات ومباحثات زیاد ۳۰ سال تصویب کردونظریات کمیسیون این بود که صاحب امتیاز دراین مدت بهره‌ای پیدا میکند یانمیکند اگر بهره‌ای پیدانکند ومنتفع نشود علتش چیست که ۹۹ سال مدت قرارمیدهد واگر بهره داشته باشد باتساوی شروط ایشان حق تقدم دارند بردیگران و اگر صدی یك یا صدی دو هم تفاوت داشته باشد تساوی شروط باشد بازایشان بردیگران حق تقدم خواهند داشت والادرسر ۳۰ سال اضافه کردن درحقوق دولتی چه ضرر دارد دولت واگذارمیکند باودر این مدت واگر فایده کرد باتساوی شروط بازحق تقدم خواهدداشت .

حاج شیخ اسدالله - بنده مخالفم هم باآقای معاون هم باآقای مخبر این اندازه راهم زیادمیدانم هرچه ما بتوانیم درخصوص این قبیل امتیازات مدت را کمتر قرار بدهیم صرفه دولت بیشتر خواهد بودواگر بنباشد که نتیجه حاصل شود گمان میکنم که بیش ازاین ضرری عاید او نباید بشود وآن اندازه زیاد است اگر ده سال تصویب کردند چه بهتر والا ۲۰ سال بیشتر را بنده تصویب نمیکنم .

منتصرالسلطان — دراین مسئله که ده سال یابیست سال فرمودند این را بنده رد میکنم بجهت اینکه مبلغ زیادی باید اسباب ولوازم اینکار راتهیه کند و مبلغ زیادی پول بمصرف برساند برای ده سال وبیست سال کسی نمی تواند داخل دریك همچو کاری بشود وباین جهت بنده تقاضا میکنم که رأی گرفته شود

رئیس — رأی میگیریم بسرماده دوم امتیاز طلاشوئی کوه‌زر موافق راپورت کمیسیون که این مدت را تصویب کرده است بطریقی که خوانده شد کسانیکه موافقند قیام نمایند . (اغلب قیام نمودند و باکثریت تصویب شد)

رئیس — چون آقای وزیر مالیه تقاضای جلسه خصوصی کرده‌اند حالا مجلس خصوصی میشود

کاشف - چوی اعضای کمیسیون فوائد عامه بااجازه وبی اجازه غائب شده‌اند وعده برای مذاکره کافی نیست خوب است در جلسه آتیه بجای آنها انتخاب شود که سایر اعضای کمیسیون بجهت کمی عده معطل نمانند .

دکترامیر خان - آقای حاج فاتح الملك که در کمیسیون نظام عضویت داشتند و استعفاء از نمایندگی داده‌اند خوب است یکنفر درجلسه آتیه بجای ایشان برای کمیسیون نظام منتخب شود .

رئیس — دستور جلسه آتیه — شوردربقیه امتیاز طلاشوئی کوه‌زر — شور ثانی در تشکیلات اداری فوائد عامه وبقیه آنچه که دردستور باقی مانده راپورت کمیسیون بودجه راجع بمستمری ورثه مرحوم قاضی ومرحوم حامدالملك .

(مجلس سه ربع ازشب گذشته خصوصی شد)

جلسه ۱۸۵

صورت مذاکرات روز سه‌شنبه شهر ذی‌حجة الحرام ۱۳۲۸

مجلس دوساعت قبل از غروب آفتاب بریاست آقای ذکاء الملك تشکیل شد .

صورت جلسه روز شنبه سلخ را آقای معاضدالملك قرائت نمود .

غائبین جلسه قبل - سپهداراعظم - سرداراسعد بی‌اجازه - آقاشیخ رضا — ممتازالدوله — حاجی وکیل الرعایا — حاج محمد کریمخان — لواء الدوله بااجازه غائب بودند .

وحیدالملك — آقاشیخ حسین یزدی — دکتر امیرخان — مستشارالدوله - تربیت - معاضدالسلطنه دکتراسمعیل خان - آقامیرزا اسدالله‌خان - شیبانی - آقاسید حسین اردبیلی — معززالملك - آدینه محمد خان — افتخارالواعظین — حاج آقا — دهخدا آقا سید محمد باقر ادیب — آقا محمد بروجردی نیرالسلطان — حاج شیخ اسدالله — مشیرالدوله درموقع مقرره حاضر نشده‌اند .

رئیس — در باب صورت مجلس ملاحظاتی هست بفرمائید .

حاجی سید ابراهیم - درجلسات سابق قضیه تجزیه بلوچ از کرمان جزء دستور بود ودراینجا جزء دستور نفرمودند (چون دیگر مذاکراتی نشد رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

لایحه وزارت مالیه بعبارت ذیل قرائت شد

چون وصول مالیاتهائیکه باسم دوائر ثلاث دولت از ابتدای عصر حاضره مشروطیت ازرعایا اخذمی‌نماید اسباب تکدر و انزجار خاطر اهالی شده واز طرف دیگر برای مخارج امنیه ونظمیه ناچاراست محلی تهیه کند که تادرجه‌ای کسر بودجه مرمت واصلاح شود وزارت مالیه تصورمیکند مالیات قپان که تادرجه‌ای اخذ آن بیشتراز سایرمالیات ها اسباب زحمت رعایا را فراهم آورده و بعلاوه وصول آن مشکل است ومخارج اداری آن زیاد وکذلك مالیات رسومات که بملاحظاتی وزارت مالیه اخذ آنها را صلاح نمیداند ازابتدای وضع این قانون موقوف ودرمقابل بملاحظه جبران کسری که ازاین راه عایدبودجه مملکت میشود بمالیات تریاك افزوده گردد یعنی بعوض مثقالی ۳ شاهی من بعد مثقالی سیصد دیناراخذشود اگرچه این افزایش بکلی جبران کسربودجه که از راه موقوف کردن عایدات قپان ورسومات می‌شود نمیکند ولی درمقابل اسکات خاطراهالی ترفیه حال رعایا راکاملا جبران می نماید واز برای انجام این مقصود مواد ذیل را وزارت مالیه مصمم است پس از تصویب آن هیئت محترم به مجلس شورای ملی تقدیم نماید .

(۱)- از ابتدای وضع این قانون حاضره مالیاتی که باسم قپان ورسومات ازابتدای مشروطیت حاضره دولت اخذ میشود موقوف خواهد بود .

(۲)- آنچه سابقاً باسم مالیات خانات وقپانداری دولت اخذ میکرد و جمع مالیات بود کمافی السابق باید وزارت مالیه دریافت نماید .

(۳)- بهرمثقال تریاك وشیره دولت من بعدمثقالی سیصد دینار مالیات اخذ میکند .

(٤)- تریاکی که ازمملکت بعنوان تجارت خارج میشود از ادای مالیات معاف است .

(٥)- وزارت مالیه از برای انجام این کار یك ادارهٔ مرکزی تأسیس میکند .

(٦)- برای اجرای این قانون و جلوگیری از قاچاق وزارت مالیه نظامنامه مخصوصی بایدمدون و اجرا نماید .

رئیس- این لایحه قانونی رجوع میشود بکمیسیون قوانین مالیه که نظرات خودشان رادر این باب بکنند و خواهش میکنم از آن کمیسیون که زود تر راپورت بدهند .

ارباب کیخسرو- بنده میخواستم عرض کنم که خیلی باید متشکر باشیم ازوزیر مالیه که چنین چیزی را پیشنهاد کرده‌اند ضمناً خواستم عرض کنم که این مسئله خیلی اسباب زحمت شده است وفوریت دارد وهرچه زودتر این مسئله از کمیسیون قوانین مالیه بگذرد که اسباب رفاهیت مردم خواهد بود .

رئیس— درجلسه قبل آقای وزیر مالیه که این لایحه راپیشنهاد کردند فوریت آنراهم تقاضا کردند در فوریت آنهم باید رأی گرفت و گمان میکنم که بهتر آن است وقتی که از کمیسیون برگشت آنوقت رأی بفوریت آن بگیریم .

آقای میرزاابراهیم‌خان- بنده بطورکلی موافقم باآقای ارباب وتشکر ازوزیرمالیه که کلیه وجوهیکه از بابت این سه فقره گرفته شده است

باشدوهمینطور قرار داده است که اگر یك طرفش تبعه خارجه شود باید بتصویب مجلس شورای ملی بشود و پس از اینکه بتصویب مجلس شورای ملی واگذار شده است و مطلقا رد نکردیم دلیل بر این است که میخواهیم که ثروت خارجه هم داخل شود و مملکت رو بآبادی برود و اینکه گفته ایم که حق واگذار کردن به تبعه خارجی ندارد این در حقیقت تحقیق همان فقره دوم است یعنی صاحب امتیاز بمیل واختیار خودش بدون اطلاع مجلس حق ندارد برود واگذار بتبعه خارجه نماید و این شرط کردن هیچ منافاتی بآنچه گفته شد ندارد.

فهیم الملك - این مطلبی را که آقای معززالملك فرمودند کلیة نظر در این نیست که درها را بروی خارجه ها به بندند بلکه بملاحظه این است که این امتیازات را که به اجنبی میدهند مطیع قانون مانیستند ومطیع قانون خودشان هستند وبواسطه این مسئله در موضوع معاملات وبعضی مذاکرات اگر داخل بشوند اسباب زحمت خواهند بود از برای ایران دیگر اینکه قید بکنند که در هر یك از این شرکت ها موافق قوانین محلی هر قسم که با اتباع داخله رفتار مینماید همانطور بآن شخص هم که باید شرکت داشته باشد رفتار کنند که زحمتی بر آن مملکت و شرکت تولید نشود این از همان زحماتی است که سابق بر این تولید شده است امروز ما را اینقدر بد خیال کرده است که در این مورد اینگونه مواد را بنویسیم و اگر آن شرط راقبول بکنند میتوانند آنها در تمام شرکتها و تجارتخانه ها داخل بشوند.

ارباب کیخسرو - بنده با آقای نهیم الملك موافقم و بعلاوه چون آقای حاج سید ابراهیم اینجا یك مسئله نسبت بقانون اساسی دارند که موافقت با قانون اساسی ندارد لهذا محض تذکار خاطر آقایان اصل (۲٤) قانون اساسی قرائت میشود.

(اصل ۲٤ - بستن عهد نامه ها ومقاوله نامه ها اعطای امتیازات تجارتی و صنعتی و فلاحتی وغیره اعم از اینکه طرف داخله باشد یا خارجه باید بتصویب مجلس شورای ملی برسد الی آخر) بمدلول اصل مزبور ابداً فرقی بین رعایای داخله و خارجه در تحصیل امتیاز نگذارده وهریك خواه رعایای داخله یا خارجه بخواهند تحصیل امتیازی بنمایند ناچار از آنند که بتصویب مجلس شورای ملی برسانند

حاج عزالممالك - بنده با این قسمت از فرمایش آقای معززالملك مخالفم و لازم بود این مسئله توضیح شود و در خصوص این امتیاز چون این را به تبعه داخله میدهیم لازم است که مخالفت کنیم شرکت تبعه خارجه راو اگر بخواهند شرکت کنند تبعه خارجه را که داخل میکنند البته باید با اجازه مجلس باشد و بنده موافقم با آقای حاج سید ابراهیم.

دکتر اسمعیل خان - بنده بکلی مخالف این عقایدی هستم که از یکطرف می گوئیم درهای ایران باز است برای تجارت ولی در کمیسیونها در مواد جزئیه امتیازی که باید از مجلس بگذرد جلوگیری از تجارت و شرکت آنها میکنند و جواب آقای حاجی سید ابراهیم را آقای ارباب طوری دادند که بعداً مربوط بقوانین محلی نیست و مسلما هر کس بخواهد باتبعه خارجه شرکت کند باید از مجلس شورای ملی بگذرد مطابق قانون اساسی و اینکه آقایان میفرمایند که از تبعه خارجه امتیاز از دولت ما میگیرند چون مطیع قوانین محلی نیستند میخواهیم بدانیم این مخالفت آنها از چه راهی بوده از بی مواظبتی اولیاء امور بوده است از بی کفایتی وزیر بوده است حالا می گوئیم یك نفر فرنگی یا یکنفر خارجه وقتی که وارد کابینه ما میشود بکلی مطیع صرف میشوند و بهیچوجه من الوجوه عقاید مملکتی خودشان را حفظ نمیکنند و هیچ ملاحظه (ماژوریته) اکثریت یا عدم (ماژوریته) را نمیکنند ونه سایر عقاید دیگری که راجع باکثریت مجلس شورای ملی است و این مسئله که از کمیسیون گذشت بنده هیچ در کمیسیون نبودم و فقط آنکه آخرش که راجع بنقشه بود حاضر شدم که نقشه آنرا تقدیم کردم وتمام دنیا میدانند که اهالی هیچ مملکتی آنقدری که تاریخ بمانشان می دهد نتوانسته اند با سرمایه داخلی خودشان مملکت خودشانرا آباد کنند دول معظمه اروپا که اطرافش چهار نقطه آباد است آنها بواسطه سرمایه اطراف خودشان باثروت شده اند ما از یك طرف می گوئیم که در تمام امتیازاتی که خارجه بگیرد همراهی و مساعدت میکنیم که مملکت رو بآبادی وثروت برود ومملکت آباد شود آنوقت امتیازاتی که داخل مجلس میشود بکلی مخالف عقایدی است که اظهار می کنیم ومباین با آن عقیده است که ما اظهار میداریم مجلس باید این را بداند که ما می توانیم خودمان باسرمایه خودمان این مملکت را آباد کنیم یا خیر اگر نمی توانیم پس این چه اشکالی است که فراهم می کنیم از برای یك صاحب امتیازیکه اگر بخواهد شرکتی با خارجه بکند از برای اینکه می دانیم با ثروتهای ما آنقدر ثروت ندارند که خودشان بتوانند آباد کنند هر وقت دیدیم که با ثروت های خودشان میتوانند مملکت را آباد کنند آنوقت از سرمایه خارجه جلوگیری میکنیم که وارد مملکت مانشود و گمان نمیکنم که با نداشتن ثروت بتوانیم خودمان مملکت را آباد کنیم.

منتصر السلطان - فرمایشی که آقای دکتر اسمعیل خان فرمودند صحیح است ولی در یك صورت درموقعیکه قوانینی که راجع بعدلیه وانتظام وقضاوت مملکتی از مجلس شورای ملی بگذرد وعموم افرادیکه درمملکت هستند تابع حکم آن قوانین باشند که یك نماینده در موقع محاکمه از طرف سفارت خانه آنها حاضر باشد آنوقت صحیح است وما امروز می بینیم هرمعامله که با یك نفر خارجه می کنیم هزار قسم اسباب اشکال فراهم میشود تا آن قوانین راجعه به آنهارا خودمان مرتب ومدون نکنیم نمی توانیم آنهارا شرکت بدهیم واین قسم مهمنست که هر کسکه بخواهد هر کاری بکند درهر کابینه وارد شود هرچه بگوید پذیرفته شود بنده این قسم مطالب را تکذیب میکنم.

معززالملك - بلی یك مقداری از عرایض بنده را آقای دکتر فرمودند واینکه آقای فهیم الملك فرمودند اشتباه نکنند فقط مقصود ایشان راجع است بشرکت درقضاوت محلی وراجع بتجارت نیست در تمام معاملات تمام اتباع خارجه باید متابعت بکنند از قوانین محلی ویك نظری اینجا هست که بنده عرض کردم وعرض بنده راجع بود بشراکت وشراکت سوای امتیاز است علی الخصوص که امتیازات هم چنانچه گفته شد درقانون اساسی وقتیکه طرف خارجه باشد میگوید امتیاز دادن باو بتصویب مجلس است چنانچه امروز مجلس شورای ملی مشغول امتیازی است بیکی از اتباع داخله حالا اگر ما بخواهیم یك اشکالی بتراشیم برای این صاحب امتیاز و بگوئیم وقتی که او می خواهد شرکت بکند با تبعه خارجه شرکت نکند وشاید خودش نتواند سرمایه ای هم راه بیندازد حالا یا می تواند این سرمایه را پیدا بکند واین کار را راه بیندازد یا شرکت با یکی از اتباع خارجی که ثروت دارد بکند یا نکند حالا به بینیم بهتر این است که آن شرکت را بکند و برای مملکت منفعت وارد کند یا آنکه برای پیدا نکردن پول این کار را بخوابانند وبرود پی کار خودش این یکی ازمسائل اساسی است البته اجازه دادن باین که با یکی از اتباع خارجه شرکت کند واین کار را دائر کنند بهتر است یکی ازمسائل اساسی که نمیشود باین زودی حل کرد یا رد کرد هرچه بتواند خوب است جلو پول خارجه را نبندند بلکه تشویق کنند که از راه تجارتی وارد مملکت بشود و مملکت بتواند ترقی کند پس این اشکالاتی که میشود بجز آن نظری که ما درعمل نشان می دهیم یعنی سختگیری و جلوگیری می کنیم فایده دیگری ندارد درصورتی که زبان ما سوای عمل ماست زبان مامی گوید باید همراهی بکنیم ولی عمل ما همه نوع ضدیت می کند.

کاشف - درجمیع امتیازاتیکه از مجلس می گذرد اکثر اوقات بنده دقت کرده ام که این لفظ مکرر گفته میشود بعضی ها مخالفت می کنند وبعضی ها موافقت ولی باید فهمید جهت اینکه این لفظ در دراین امتیازات نوشته میشود وبعضی ها ردمی کنند که شرکت را نباید بخارجه داد چیست البته آن کسانی که مسبوق هستند میدانند که جهت سابقه این کارهاست البته میدانید که آن صدمات وزحماتی که از امتیازات باتباع خارجه یا شرکتهائی که آنها با اتباع داخله کرده اند واسباب زحمت شده است همان سبب شده است که این اجتنابات میشود که بعضی اظهار می کنند که بنابراین امتیاز اگر چنانچه این صاحب امتیاز خواسته باشد یك شرکتی با اتباع خارجه بکنند فقط این را رجوع بمجلس کند و با اطلاع مجلس باشد هیچ ضرری دراین نمی بینم که آقایان اینقدر ضدیت می کنند البته می دانید در کلیه امتیازاتیکه تابحال باتباع خارجه داده شده بیك عباراتی نوشته شده بود که آنها سوءتفاهم می کردند وسوء تفاهم چقدر سبب شد که باعث انزجار خاطر مردم شد از اتباع خارجه که بآنها شرکت بکنند یا آنکه بآنها امتیاز داده شود اینکه آقایان می فرمایند که بر خلاف قول خودمان عمل می کنیم در جلب سرمایه های

خارجی درصورتیکه آنها همین طوریکه در سایر دول معمول است تابع قوانین محلی آندولت هستند که درموقع مناقشات اسباب اذیت ما نباشند واینطوریکه تابحالا پیش آمده است بیك مختصر لفظی تمام حقوق داخله را پایمال کرده اند اگر سختی می شود باین جهت هاست وماهم باکمال میل حاضر هستیم ولی آنطوریکه گفته شد وآقای مخبرهم قبول کردند تا آن قوانین ازمجلس نگذشته و آنها هم تصدیق نکرده اند که درموقع مناقشات بقوانین محلی عمل کنند مانمی توانیم بگوئیم شرکت با اتباع خارجه بکنند و هیچ ضرر ندارد که وقتی که خواست صاحب امتیاز با اتباع خارجه شرکت کند وباسرمایهٔ آنها کارخودش را ترقی دهد رجوع بمجلس کند که مجلس در آن خصوص دقت ومواظبت کند که اسباب اشکال نشود وزیادتر اسباب تنفرعامه نشود از آنکه شرکت با اتباع خارجه مینماید.

رئیس — رای می گیریم - کسانیکه بااین ماده بطوریکه خوانده شد موافقند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند وبا کثریت تصویب شد) «ماده هفتم» ماشین آلاتی که صاحب امتیاز برای طلا شوئی ازخارجه وارد نماید ازادای حقوق گمرکی معاف خواهد بود.

آقامیرزا مرتضی قلیخان - بنده می خواستم عرض کنم که ماشینی که برای طلا شوئی می آورند چه قسم ماشینی خواهد بود.

منتصر السلطان — ابتداء ذکر شد که این یك قسم معدنی است که شبیه بطلا شوئی است نه طلا شوئی مثل عراق این ابتداء باید چند ذرع خاك برداشته شود وچندچاه حفر شود که خاك اورا بشود برداشت این راه آهن وبعضی ماشین های زیاد لازم دارد که دربعضی جاها وبعضی چاهها حرکت دهند و آنها راخورد بکند وشستشو بکند و آن راهها با پیچ ومهره است که بادست باز میشود وبسته می شود بعضی تلمبه است که شستشو می کند.

حاجی شیخ اسدالله — اینکه در این معدن شنیده می شود که یك نوع طلاشوئی می شود که بوقت جریان آب طلا شوئی می کنند یك نوعی هم هست که ده ذرع بیست ذرع باید بکنند آن وقت بعضی چیز ها پیدا می شود و طلاشوئی درآنجا کشف میشود عرض می کنم این ماشین آلات نه برای چاه لازم است نه برای طلاشوئی بجهت اینکه طلاشوئی باآب میشود چاه را هم باکلنك می کنند اما اینکه می فرمائید بعداز آنکه طلا کشف شد آن طلا را شست وشو می کنند یعنی باید تصرفاتی در آن طلا کرد که آن ها طلا بشود وباید بعضی ازآنهارا شست وشو کرد و بعضی تکه طلاهاست که محتاج بشست وشو نیست وبنده این ماشین آلات رانمی فهمم وبااین توضیحی که آقای مخبر دادند قانع نمیشوم.

حاج سید ابراهیم - بنده موافق هستم ولی خواستم از آقای مخبر سئوال کنم که این راه متحرك برای چیست اگر قرار ازاین کار طلاشوئی است که آن ماشین آلات رانمی خواهد و اگر معدن است که کندن لازم دارد وچیزی نیست که ماشین آلات بخواهد اگر محتاج بکندن چاه هم باشد با کلنك است میکنند پس این ماشین آلات مصداقی ندارد مگر بمناسبت ماده بعدیش این امتیاز رایك قدری پیچ داد واشکال رازیاد کرده است.

منتصر السلطان - این طلاشوئی که عرض کردم فرق دارد با طلاشوئی عراق چون در عراق بعضی بناها بوده است که خراب شده است وبعضی طلاهای خورد شده وبعضی اشیاء نفیسه درآنجاهست که بواسطه آب شست وشو میکنند وبیرون می آورند اینجا یك قسم معدنی است که چاه هائی که سابق درآنجا حفر شده است وکار کرده اند موجود است وباید درآن چاهها نقبها بزنند وبواسطه ماشین در آن چاهها میروند وآن ماشین رابادست پیچ کرد که هروقت که میخواهند بادست حرکت بدهند و این برای راه آهنی است که روی زمین است که محکم است و ریل آن حرکت نمیکند اما این ماشین اینها درزیر خط آهنهای آن بعضی پیچ ها می گذارند که هر وقت بخواهند آن خط آهن را حرکت دهند می توانند ودرآن چاهائیکه کنده اند می برند و هرچه کار میکنند میریزند در توی آن ماشین وحرکت می دهند می آورند مقابل دهنه چاه آنوقت آنچه لازمه طلاشوئی و بعضی ترتیباتیکه لازمه معدنی است از عملیات با دست می گذارند بمحلی وعمل می کنند و بعد بر میدارند بیك چاه دیگری میگذارند این زحمتی ندارد باین جهت راه آهنها وبعضی تلمبه ها و اسبابهائیکه می خواهند بیاورند لابد گمرکی دارد آن را تقاضا کردند که معاف باشد وبه آن کمپانی کمکی بشود.

دکتر رضاخان - بنده اتفاقاً از آن اشخاصی هستم که نمیدانم این طلاشوئی است یا معدن است بعضی شرحها آقایان وآقای مخبر اظهار میدارند که می توان تصور کرد که نه صاحب امتیاز ونه ما که رای میدهیم نمی دانیم اوچه می خواهد و ما به چه رأی میدهیم خوب است این مطلب مشخص شود

دکتر علیخان - بنده بنظرم می آید که این ابداً طلاشوئی نیست و معدن است وبااینجهت بنده اراول رای ندادم بجهت این که وقتیکه در یك جائی باشد و باید تجسس کرد و آن را درآورد این لابد معدن است طلاشوئی اصطلاح است درریزه طلاهائیکه باید شست و شو کرد ومختص است آن بخاکی که میشویند و طلایش را میگیرند و بنده هیچ نمی فهمم که امتیاز یك معدن طلا راما چه طور میدهیم در صورتیکه هیچ کدام مهندس نیستیم و نمی دانیم این معدن چقدر طلا دارد و چه فایده بدولت داده میشود و آیا منفعتی بدولت میرسانیم که اینجا می نشینیم زود زود رأی میدهیم یا خیر وحالا که خیلی ازمواد ش گذشته است تازه میپرسیم که این طلاشوئی است یا معدن است.

منتصر السلطان - دراین مسئله متذکر می کنم آقای دکتر علیخان راکه مسبوق باشند که طلاشوئی مخارجش خیلی کمتر از معدن است دولت نسبتاً ازمعدن طلا باید کمتر بگیرد تا از طلاشوئی و شما در اینجاده یك ازعین طلا بدون وضع مخارج رای داده بوده اید بدولت داده شود درصورتیکه اگر معدن باشد باید کمتر بگیرند پس در واقع بهره با دولت است نه با آنکه این امتیاز را گرفته است بعلت اینکه طلاشوئی زحمتش کمتر است وزحمت و مخارج معدن زیادتر است پس شما چه تأملی دارید در اینکه رأی نمیدهید.

افتخار الواعظین - تعجب دارم که آقایان میفرمایند که یك رای میگیریم ونمی دانیم که طلاشوئی است یا طلاشوئی نیست اینجا باید ماشین آلاتی آورد و بقدر شش هفت ذرع زمین را حفر کرد و بعد ازآن میرسد بآن رگها و بواسطه آن ماشین آلات آن طلا را باید بیرون آورد این معین است معدن است و اشخاصی که رای نمی دهند برای این امتیاز بجهت این است که ده یك ازمین طلای استخراج شده کم است وگمانشان اینست که باید ده یك و نیم یا ده دو بدولت داده شود و تصور می کنند که منفعت این کار بیش از منفعت طلاشوئی عراق است درآنجا چون منفعت دولت زیاد وزحمت کمتر بود بده یك قناعت کردند و در اینجا چون احتمال می دهند که منفعت زیادتر باشد پس ده یك کم است پس خوبست عوض اینکه رأی ندادند در آن ماده که حقوق دولت را معین می کردند که از عین طلائی که استخراج می شود صدی پانزده یا صدی بیست بدولت بدهند وبعد دراینجا مناقشه نکنند

محمدهاشم میرزا - اولا چون این امتیازی که هشت ماه است بمجلس آمده بر نمایندگان لازم بوده که در این خوب دقت می کردند اطراف اورا ملاحظه می کردند و امتیاز می دادند که این معدن است یا طلا شوئی است و بیشتر از این ممکن نیست یك امتیازی را معطل کرد و بعضی آقایان می فرمایند که نمی دانیم طلاشوئی است یا معدن است و این اختلاف نظر که بین آقایان پیدا شده است بواسطهٔ این است که اصل آنجا معدن بوده وچنانچه عرض شد در تواریخ در ۷۰۰ الی ٦٥۰ سال قبل از قبیل حمدالله مستوفی اینجا را تعیین کرده اند که معدن بوده و از آن ببعد هیچ کار نشده است معلوم است بمرور این ششصد هفتصد سال که کار نشده است باران و سیلاب و غیره ازآن ریزه طلا ها بکویر شسته و آورده و بعد خاك روی او رفته حالا باید درآورد مثلا فیروزه هم مثل اینست هم معدن دارد که کوه را می کنند و در آنرگها کار می کنند هم در کویر درمیان خاك یافت می شود حالا اگر درآنجاها که سیل آورده و دره هائی که واقع شده کار کنند از قبیل طلاشوئی است اگر درمعدنش کار کنند معدن است علی ای حال چه در معدن چه در طلا شوئی همینطوریکه ششصد هفتصد سال است هیچ نفعی بحال دولت و ملت عاید نشده است هزار سال دیگر هم اگر آنجا باشد چه فایده دارد باید علی ای حال استخراج شود هرچه استخراج شد آن ثروت است و بیشتر از این وقت ندارد و باید رأی داد اما در چرخها وماشین آلات که بعضی می فرمایند این موضوع مذاکره نیست که چرا با کلنك وبیل نمی کنند وبا ماشین آلات وچرخ می کنند بلکه موضوع این است که اسباب و

صورتش رابا مخارجش را بنظر عمومی برسانید •

شروع بشور در بقیه لایحه امتیاز طلا شوئی کوه زر گردید ومواده سیم قرائت شد •

« ماده ۳ - هر گاه صاحب امتیاز درضمن طلاشوئی جواهرات یا اشیاء عتیقه کشف نمایداز امتیاز آن خارج بوده ومتعلق بدولت خواهد بود »

لسان الحکماء - بنده میخواستم عرض کنم که برای تشویق صاحب امتیاز خوب است درآخر این ماده یك کلمه افزوده شود که دولت مطابق قانون عتیقه جات با اومعامله خواهد کرد البته بنظر مجلس شورای ملی خواهد رسید این قانون برحسب زحماتی که برصاحبان امتیاز وارد میشود البته همه جوراحسانی قانوناً بآنها لازم میشود و اینجا خوب است اشاره شود که خاطر آنها آسوده شود برای تشویق صاحب امتیاز ویابنده پس در آخر این ماده افزوده شود که دولت مطابق قانون آثار عتیقه با صاحب امتیاز رفتار خواهد کرد •

حاجی سیدابراهیم - یك امتیاز طلاشوئی سابقاً دراینجا گذشت واینطوره ماده درآن بود خوب است موافق بارأی اولی رأی بدهیم بجهت این که مذاکرات خیلی شدو معین هم بود که مایه بادولت باشد و این هم موافق باا وباشد بنده راعقیده این است که موادی که مطابق باآن موادی است که رأی داده ایم ومذاکرات زیاد هم درآنها شده است وشکل دیگر هم گویا نباشد که بهتر ازاین شکل باشد پس بنابر این خوب است رأی بدهیم •

حاجی شیخ اسدالله - در صورتی که خود صاحب امتیاز قبول داشته باشد که اگر اشیاء عتیقه کشف شودمال دولت باشد دیگر محتاج بمذاکره نیست که ما دراین خصوص مذاکره کنیم •

رئیس - رای می گیریم کسانی که موافقند با ماده سیم قیام نمایند [اغلب قیام نموده و با کثریت تصویب شد]

ماده ٤ - ازعین طلای کشف شده بدون موضوع نمودن خرج صاحب امتیاز ده درصد بایستی بدولت مایه دارد •

رئیس - ملاحظاتی نیست پس رای میگیریم کسانی که موافقند باماده ٤ بطوریکه کمیسیون پیشنهاد کرده است قیام نمایند اغلب قیام نمودند و با کثریت تصویب شد •

ماده ٥ — درظرف دوسال اول ازتاریخ این امتیاز صاحب امتیاز شروع بعملیات باید بنماید والا امتیاز ازدرجه اعتبار ساقط است •

حاجی سیدابراهیم - مقصودما از این امتیاز دادن این بود که زود مشغول عملیات شوند وثروت مملکت زیاد شود والا بااینکه کار های خیلی مهم داشتیم این راجلو نمی انداختیم وچون این امتیاز بشخص آقای صنیع الدوله داده شده است اگر ما بمسامحه بگذرانیم خیلی طول میکشد بنده عقیده ام این است که دو سال زیاد است ویکسال کافی است که درظرف یك سال مشغول عملیات بشوند •

منتصر السلطان - علت این که اینجا دوسال ذکر شده کمیسیون خیلی دقت ونظریات داشت کمیسیون دیدتا اسباب وآلاتی که لازم است بیاورند ازفرنك وهمچنین مجرای آبی که برای شست وشو باید وارد کنند خیلی مدت لازم دارد ودو سال وقت میخواهد به این ملاحظه کمیسیون دوسال رای داد و کمتر از دو سال قبول نمی کند و برای او هم ممکن و مقدور نیست •

حاج شیخ اسدالله — بنده همان فرمایشی را که آقای حاجی سیدابراهیم فرمودند عرض می کنم برای اینکه زودتر مشغول کارشوندو دیگران را هم بشوق بیاوریم که مشغول اینگونه کار ها بشوند بعد یکسال مدت قرارمیدهیم که زودتر مشغول عملیات بشوندو هرچه مدت کمتر باشد بهتر است اگر چه آقای مخبر میگوید دو- سال کمتر نمیتواند اسباب حاضر کند این فرمایش را بنده ردمیکنم بجهت اینکه هرنوع اسبابی که ازهر- کجای دنیا بخواهند وارد کنند دریکسال میتواند وارد کند ومدت یکسال کافی است دیگر دوسال از برای او مدت قراردادن گمان میکنم که لازم نباشد •

کاشف — این لفظ شروع بعملیات یك لفظی است که ممکن است از زمانی که اقدام بشروع آوردن اسباب وآلات میشود حساب کنیم تامدت دوسال یا کمتر شروع بکار کردن نمایند نه اینکه ازوقت شروع بعملیات بجهت اینکه ممکن است بعداز دوسال سفارش بدهد که از خارجه اسباب وارد کنند وهمینطور هفت و هشت سال طول بکشد آنوقت اسباب معطلی باشد از این جهت خیلی خوب است نوشته شود (شروع بکار کردن در مدت دوسال باشد •)

ارباب کیخسرو — بنده اینجا نفهمیدم فرق بین عملیات وکار کردن چیست نهایت آن فارسی است واین عربی و ممکن است اگر میخواهند واضح تر باشد بنویسند (طلاشوئی) امادر خصوص اینکه میفرمایند دوسال این دو سال نه مقصود این است که اسباب را حاضر کند چون غیراز آن اسبابی که آلت کار است ولازم است که وارد کنند شاید بعضی موانع هم برای او بیاورد واوهرگز راضی نمیشود که یك روزش در این بین تلف شود این فقط یك فرجه است که باو داده میشود ازبرای اینکه در این حوزه امتیاز شروع بکار بکند این در ظرف دو سال فرصت است که باو داده شده •

افتخار الواعظین — لفظ عملیات طلاشوئی شود پیشنهاد حاجی شیخ اسدالله قرائت شد بمضمون ذیل

(این بنده پیشنهاد میکنم که درمدت یکسال باید مشغول طلاشوئی بشودو الا امتیاز باطل خواهد شد •)

منتصر السلطان — اینجا باید بدانید که کویر مرکزی است و درسال چهار پنجماه نمیشود بواسطه حرارت فوق العاده که در آنجاست کار کرد و اگر بخواهند یکسال مدت معین کنند بیش از ششماه وهفتماه وقت ندارد وتابخواهند اسباب وادوات وارد بکنندو مهندسین آنجا بفرستند وشروع بکار کنند بیش از شش- هفتماه طول میکشدو بعد تابستان میشود نمیشود و کار کرد میرود بسال دیگر باین دلایل دوسال نوشتیم چون هرسالی پنجماه ششماه ممکن نیست بیشتر کار بشود •

کاشف — هرکس امتیاز میگیرد و الا مرکز رامیداند ونقشه آن را کشیده است باین جهت بنده کاملا موافق با این پیشنهاد هستم ودوسال زیاد است ویکسال کافی است •

ادیب التجار — این عذری که آقای مخبر آوردند اگر عذرشان همین است که باید اسباب وادوات بیاورند اگر مراد طلاشوئی است اسباب وادوات لازم ندارد ماخودمان دیده ایم آب هست بیل هم هست در حوالی کویر مرکزی پانصدتا بیل در آنجاها در کویر است دوسال لازم نیست که آلات و ادوات وارد کنند واگر هم عذرش این است که پنجماه برف است و پنجماه تابستان بازهم یکسال کافی است واگر بنا شود دو سال مهلت داده شود این امتیاز را میگیرند و میبرند در کیف های خودشان میگذارند و دست سایرین را هم می بندند ازاین جهت یکسال مدت کافی است بجهت اینکه شروع بکار بکنند دوسال لازم نیست •

دکتر اسمعیل خان — اینجا یك اشتباهی میفرمایند اینجا طلاشوئی فقط نیست طلاشوئی درعراق بود بطوریکه در آن دفعه عرض کردم طلاشوئی آنجاها رودخانه دو آب است در اینجا طلاشوئی تنها نیست واقعاً میتوانم بگویم که معدن طلا است ولی معادن عوض اینکه در کوهها باشد این درعمق زمین است بفاصله ده ذرع و تا آن اسبابی که ازفرنگستان باید بیاورند برای برداشتن خاك وچون آب نیست بواسطه یك محرکی که میخواهند بیاورند ذوغال برای آن فراهم کنند مدت زیادی لازم دارد دراینصورت دوسال زیاد نیست ومدتی که لازم است برای برداشتن سطح زمین این خودش یکمدت زیادی لازم دارد •

به پیشنهاد آقای حاجی شیخ اسدالله رأی گرفته وردشد •)

ماده مزبوره بااصلاح بمضمون ذیل قرائت شد •

رئیس — رأی می گیریم براینماده وبطریقی که خوانده شد - کسانیکه موافقند قیام نمایند اغلب قیام نمودند وبا کثریت تصویب شد •)

ماده ٦ — صاحب امتیاز حق واگذار کردن این امتیاز را به تبعه خارجه نخواهد داشت هر گاه صاحب امتیاز بخواهد باتبعه خارجه شرکتی نماید موقوف به تصویب مجلس شورای ملی خواهد بود •)

هشترودی — بنده همچو فهمیدم که بعد از این یکماده دیگری خواهد آمد که رفع اشکال بنده را بنماید این است که رأی دادم و از این جهت لازم میدانم که عرض کنم برفرض درظرف این دوسال شروع کرد بکار کردن بعده سال خوابانده مخبر اظهار کرد که دراینباب ماده ای هست ومی آید •

معززالملك — بنده مخالفم با این نظر یکه در این راپورتهم دیده میشود باآنسرمایه ایکه باید از خارجه بیاید داخل نشود این رویه بدی است که ما ایجاد کرده ایم و بعضی از نمایندگان محترم آن روز در محل نطق اظهار کردند که مادر های این مملکت را باز کرده ایم برای تجارت و هیچ جلو گیری و مخالفت نمیکنم و لکن در عمل بخلاف عمل میکنند و این اساس بدی است مثلا اگر صاحب امتیاز بخواهد با یکی از اتباع خارجه شرکت کند نمیدانم این چه کار مهمی است که باید بمجلس شورای ملی بیاید و در مجلس تصویب شود درصورتیکه اوخودش میتواند شرکت بنماید واین محتاج بتصویب مجلس شورایملی نخواهد بود وبنده با این مخالفم •

حاج سیدابراهیم — بنده مخالفم با آقای معززالملك واینکه فرمودند دخلی باین ماده ندارد و حل اینکه مطابق قانون اساسی اگر بخواهند شرکت با تبعه خارجه بکنند باید به اجازه مجلس

ماشینی که باینجهت بیاورد ما آنرا از گمرك معاف می داریم یا نمی داریم اما اینکه ماشین چند قسم خواهد بود و خط آهن متحرك که درچاه میبرند یا غیر ازمانحن فیه خارج است البته برای آب آوردن خاك آوردن و چاه کندن ماشین آلات هست که سهولت آن بیشتر است تمام اینها آب از رودخانه ودره آورده یا محتاج بماشین است که از زیرزمین بیرون بیاورد حالا گمرك را می خواهید معاف بکنید و می خواهید نکنید دیگر مذاکرات لازم نیست وموضوع حرف نیست •

آقاشیخ ابراهیم - بنده می خواستم عرض بکنم زیرزمین بودن و کنده شدن دلیل معدنیت نیست بجهت اینکه در کوههائی که طلا هست سیلاب با خاك طلائی که دارد می آورد ممکن است و بعداز آن باد خاکها را آورده و ده ذرع آن خاك طلادار در زیر مانده حالا باید این دورا ازهم جدا کرد اما معدن آن چیزی است که طلا را از چیزی که مخلوط است بطلا و آب کردن لازم دارد جدا بکنند این معدن است طلاشوئی نیست بعد از آن شستن باز طلاشوئی است و ممکن است آب آورده باشد و حالا طلاشوئی بکنند بعلاوه این چه مباحثه است می خواهند ماشینی برای طلاشوئی بیاورند یکی صد تا ده تا گمرك ازاو بگیرند و اگر نه بیش از یکی محتاج نیست نمی آورند هر گاه ماشین های دیگر به اسم طلا شوئی بیاورد ممنوع است آن مسئله دیگر است •

آقامیرزا ابراهیمخان - این ماشین آلاتی که ما می گوئیم برای این مورد فقط بعضی مته ها که باصطلاح اهل عمل سنداج می گویند یعنی بعضی از مته های آهنی بزرك که خاك طبقه زیر زمین را بیاورد بالا و آن خاك را امتحان کنند که ببینند ذره های طلا درآن هست یا خیر بعد اگر چنانچه طلا داشته باشد نقب های خیلی بزرك عریضی میزنند که بشود با حیوان یا هرچه هست در آنجا عبور کرد و درآن زیر کار کرد و آن خاکها را بیرون آورد و شست و ماشین آلات که میگوئیم برای این کار فقط عبارتست از ماشین هائی که زمین راسوراخ کند وخاك بیرون بیاورد وباآب بشویند چونکه این خاکها طلائی که در آب دارد دریکجائیکه ده ذرع بیشتر زیر زمین واقع شده است اسمش را می توانیم معدن طلا بگذاریم میتوانیم طلا شوئی بگذاریم بلکه تا ده ذرع هم بیشتر است عمده آن عمل سنداج است یعنی بامته سوراخ کردن وبیرون آوردن طلاست بهرطوریکه ممکن است •

کاشف — عرض بنده مختصر است چون اینجا در محل جلوس خودشان مذاکره می کنند و شنیده نمیشود از این جهت اینجا در پای میز نطق آمدم نظر آقایان هست وزمانیکه بجهت امتیاز کارخانه صابون وچرم سازی مذاکره میشد در راپورت نوشته شده بود که کلیه ماشین آلاتیکه صاحب امتیاز وارد میکند برای کار کردن در آن کار خانه از گمرك معاف خواهد بود و بعد هم در مجلس مذاکره شد که باید نوشته شود که فقط یك دستگاه ماشین چرم سازی صابون سازی که وارد می کنند از گمرك معاف باشد و حالا عرض بنده نه فقط راجع باین امتیاز است که می خواهم عرض کنم وقتی که ما میگوئیم کلیه ماشین آلاتی که صاحب امتیاز وارد میکند این کلمه یك لفظی است که هرچه وارد کنند ممکن است معلوم شود برای کارخانه اوکافی است یاکافی نیست یا آنکه بجهت همان کار است یابجهت کار دیگر است البته صاحب امتیاز بطور بصیرت می داند که بجهت این طلا شوئی یاکاوش در معدن هرچه هست چه ماشین و چه منجنیق و چه ادواتی که لازم دارد همان را پیشنهاد بوزارتخانه بنماید و از طرف وزارت خانه بمجلس پیشنهاد می شود آنوقت در مجلس مذاکره میکنند که اسباب مشاجره ومذاکره نشود یك چیزی را که رأی میدهیم باید ملاحظه کرد که معین باشد هرقدر ماشین آلات وارد بشود متعلق باین امتیازات درکلیه امتیازاتی که مامی خواهیم اجازه بدهیم باید ماشین آلات معین شود که چه ماشینی است و چه اندازه و چه مدت بتوانند وارد کنند ممکن است آخر مدتی که صاحب امتیاز امتیازش تمام نشده است هرقدر بخواهد وارد کند باید معین شود که چه ماشینی وچه اندازه و تا چه مدت بنده که یکی از اشخاصی هستم که باید رأی بدهم رأی نمی دهم و تابحال هم آنچه رأی داده شده است راجع بطلا شوئی است نه معدن طلا و اگر بطلاشوئی باشد بعضی آقایان می فرمایند خرجش زیاد است بنده برخلاف ایشان عقیده دارم معدن طلا خیلی طلایش بیشتر است از طلاشوئی طلاشوئی خیلی کم طلا عاید میشود و زحمت آن هم زیاد است

منتصر السلطان — کمیسیون چیزی پیشنهاد نکرده است فقط کمیسیون پیشنهاد کرده است که ماشین آلاتی که صاحب امتیاز بخواهد ازخارجه وارد نماید باسم طلاشوئی ماشینی که از برای این کار لازم است معلوم است هرگاه بعد از چندی ماشین او شکست یامته او شکست اینجا که کارخانه ماشین سازی نیست مجبور است ماشین دیگری وارد کند اما اگر می نوشتیم کلیه صاحب امتیاز حق آوردن یکدستگاه ماشین دارد در این مورد اسباب زحمت میشد •

ارباب کیخسرو — اینجا که نوشته است « ماشین آلاتی که صاحب امتیاز برای طلاشوئی از خارجه باید وارد نماید » این معین نکرده است برای طلاشوئی کجا وبعد از این ممکن است که اگر امتیاز طلاشوئی بیکی دیگر داده شود از برای او هم بیاورد در صورتیکه این معافیت در اینجا راجع بامتیاز طلاشوئی ثروت است باید معین شود برای طلاشوئی کجا بنده عرض می کنم اینجا باید اصلاح شود که برای همین طلاشوئی است •

ماده اصلاح شده بطریق ذیل خوانده شد

ماده هفتم - ماشین آلاتیکه صاحب امتیاز برای طلاشوئی کوه زرثروت» ازخارجه باید وارد نماید از ادای حقوق گمرکی معاف خواهد بود •

ارباب کیخسرو - اینجا نوشته اند در کوه زر ثروت پریروز دراینجا مذاکره شد که ثروت خیلی وسعت دارد و ممکن است در همین جا کس دیگر هم امتیاز بگیرد پس بهتر این است که نوشته شود که ماشین آلاتی که صاحب امتیاز برای عملیات این امتیاز از خارجه باید وارد نماید از ادای حقوق گمرك معاف خواهد بود •

رئیس — رأی میگیریم براینکه ماشین آلات طلاشوئی کوه زر را از گمرك معاف بدارند کسانیکه رأی موافق دارند ورقه سفید خواهند انداخت (اوراق رأی اخذ و آقای حاجی میرزا رضاخان احصاو بطریق ذیل استخراج کرد) •

معاضد الملك — عده حضار ۷۰ ورقه سفید علامت قبول ۳۱ ورقه آبی به علامت رد ۱٤ امتناع ۲٥

رئیس — نتیجه بدست نیامد •

اسامی اشخاصیکه تصویب کرده اند از قرار ذیل است •

آقاسیدحسین کزازی - آقامیرزاداود خان - حاجی شیخ الرئیس • حاج آقا - شیبانی - ابوالقاسم میرزا - آقا سید حسین اردبیلی - فهیم الملك - دکتر اسمعیل خان حاجی مصدق الممالك - سلیمان میرزا - آقاشیخ ابراهیم زنجانی - حسنعلیخان - وحیدالملك - دکتر امیر خان - لسان الحکماء - آقاشیخ غلام حسین - حاجی محمد صادق - آقاسید جلیل - مشیرالدوله - معززالملك - ارباب کیخسرو افتخارالواعظین - آقامحمد بروجردی - آقاشیخ مهدی نجم آبادی - آقاسید محمد باقر ادیب - ضیاء الممالك - میرزا ابراهیم خان - آقامیرزا مرتضی قلیخان - طباطبائی

کسانیکه رد کرده اند •

آقا عبدالحسین - قوام الدوله - دکتر حیدر میرزا - بهجت - متین السلطنه - آذین - محمدخان - یوسف خان میرزا یانس - آقاسدالله - کاشف - آقا شیخعلی خراسانی - معاضد السلطنه - آقاشیخعلی فارسی - آقاشیخ رضا - رکن الممالك •

مادهٔ هشتم بعبارت ذیل قرائت شد •

مادهٔ ۸ — اشیاء واموال غیرمنقوله از هرقبیل بعداز انقضای مدت بدولت متعلق خواهد بود •

افتخار الواعظین — اینجا چون عبارت خیلی مبهم است وبطور کلی نوشته شده است که مثلا اشیاء واموال غیرمنقوله و بنده هرچه فکر میکنم می بینم غیراز چند خانه مختصری که بسازند دیگر بنظر بنده چیزی نمی آید از آقای مخبر سئوال میکنم که بیان فرمایند این اشیاء واموال غیر منقوله را اینجا توضیح بدهد و تصریح کنند که ازابهام خارج شود •

منتصر السلطان - اشیاء واموال غیر منقوله عبارت ازآن قناتی خواهد بود که حفر میکنند که آب بیاورند وخانه هائیکه بنامیکنند برای کارگران وکلیه چیز هائیکه نمیتوانند نقل کنند تمام متعلق به دولت خواهد بود وماشین آلات جزء اینهانیست مال خود صاحب امتیاز است •

لواء الدوله — بنده این ماده را بکلی لغو میدانم بجهت اینکه اشیاء غیرمنقوله یاکوه است یا بیابان است دولت اینهارا میخواهد چه بکند وبکجا ببرد و الا عمارتیکه آنجا میسازند فقط یك چادری میزنند میگویند این اموال رامتصرف شوید •

رئیس - رأی میگیریم برماده هشتم بطریقی که در راپورت کمیسیون خوانده شد کسانیکه موافقند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند وبه اکثریت تصویب شد) «ماده ۹- باتساوی شروط حق تقدم با صاحب امتیاز خواهد بود •)

بهجت -- بااین حقی که بصاحب امتیاز داده میشود هیچوقت کسی پیدا نخواهد شد که این امتیاز رابگیرد بااین قیدی که میشود در صورتیکه او قبول کند هیچ کس اقدام نخواهد کرد این ماده باید ازاینجا بر - داشته شود بجهت اینکه بعداز انقضای مدت امتیاز باتساوی شروط حق تقدم باصاحب امتیاز است هیچکس پیدا نخواهد شد که باین شرایط قبول کند .

محمد هاشم میرزا — البته معلوم است صاحب امتیاز لابد حق سبقت و تقدم خواهد داشت و اگر کسی پیدا شد که شروطش بهتر باشد باو داده میشود و اگر خودش بآن شروط قبول بکند آنقدر ها باوحق اولویت میدهیم این محتاج بمذاکره نیست .

منتصر السلطان - این ماده درواقع بمنافع دولت است بنده که یکی از افرادملت هستم پس ازانقضای مدت می آیم بوزارت فوائد عامه میگویم که یك ده یك یا دو ده یك علاوه میدهم یا صدی دوازده بدولت میدهم این برای این است که صاحب امتیازحق تقدیم دارد این ضرری ندارد دراینصورت اگراو باآن اضافه قبول نکردد بمن واگذار میشود

رئیس — رای میگیریم برماده ۹ بطریقی که خوانده شد کسانیکه موافقند قیام نمایند اغلب قیام نمودند وباکثریت تصویب شد .]

ماده دهم بمضمون ذیل قرائت شد .

«ماده ۱۰ — هر گاه درطول اینمدت یك سال بدون اجازه وزیر فوائد عامه صاحب امتیاز در کار عملیات طلاشوئی تعطیل وتاخیر نماید این امتیاز لغو واز درجه اعتبار ساقط خواهدبود »

حاج شیخ اسدالله — بنده عرض می کنم که دراینجانبایدنوشت بدون اجازه وزیر باید نوشت بدون عذر والا ممکن است هر وقت که میلش کشید برود وزیررا راضی کند ویك سال ودو سال ول کند این ترش چه چیز است مگر که عذرصحیحی داشته باشد عذرش اینجافقط مینویسد بدون اجازه وزیر و الاعذرش معلوم نیست .

ارباب کیخسرو - بلی بنده عرض می کنم که بدون اجازه وزیر فوائدعامه را مبدل کنند به (بدون اجازه وزارت فوائد عامه و تا عذری از او نبیند که وزیر بجهت باو اجازه نمیدهدوهر گاه بخواهیم اینقدر دراین خیالات مذاکرات وصرف وقت بکنیم گمان میکنم که همین احتمالات عقلیه در آنجاهم میرود که بلاعذر بنویسند .

محمدهاشم میرزا - اگر این باب مفتوح شد که میروند وزیررا می بینند هیچ کاری پیشرفت نخواهد داشت این احتمال همه جا در هر موردی تصور میکنم که بوزیررجوع میکنند ووزیر اجازه میدهد که ده سال تعطیل کند .

رئیس - رأی میگیریم براین ماده بطریقی که خوانده شد کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند اغلب قیام نمودند و باکثریت تصویب شد)

ماده ۱۱ بمضمون ذیل قرائت شد .

ماده ۱۱ — صاحب امتیاز در مدت دو سال از تاریخ امضای امتیاز درحوالی خارج از حوزه امتیاز درحدودمعینه ذیل حق تفتیش معادن راخواهد داشت درصورت کشف معدن برحسب قانون معادن امتیاز باو داده خواهد شد - حدود تفتیش معادن درکویرمرکزی جنوبا جندق شرقا نهائی ودستجرد غربا سیاه کوه .

افتخارالواعظین - بنده هیچ این ماده را نمی فهمم و عرض می کنم که در ذیل هیچ امتیازی امتیاز دیگررا رسم نیست بدهند یك امتیازی که خود آن امتیاز ۱۶ فرسخ مربع است نامیده می شود بامتیاز طلاشوئی معادن کوه زرتروت باز می خواهیم بموجب این ماده یازده حق بدهیم بصاحب امتیاز درسایر نقاط کویر مرکزی و بنده عقیده ام این است که هرقدر امتیازات بیشتر داده شود بهتر است برای اینکه این تفتیش یك ضرری بر آن مترتب نخواهد شد میرود تفتیش می کند اگر معدنی کشف شد امتیاز میخواهد بنده باین مخالفت ندارم ولی عرض می کنم که خیلی مخالف است که در ذیل یك امتیاز یك امتیاز دیگری بدهیم .

منتصر السلطان - در این مسئله که اظهار می کنند ورد میکنند اینطور نیست هریك ازافراد ایرانی حق تفتیش دارد که هرجائی احتمال معدن میدهد تفتیش کند و اگر چیزی را کشف کرد بیاید امتیاز او را بگیرد و هرقسم امتیاز که باشد منتهی صاحب این امتیاز ازمجلس شورای ملی درخواست می کند که حق تفتیش این را بمن بدهید ومن اگر چیزی درآنجا کشف کردم دولت امتیاز بمن بدهد فقط یك حق تفتیش باو میدهند و امتیاز نیست .

آقا میرزا مرتضی قلیخان - بنده معنی این فقره را هیچ نمی فهمم که مقصود از این مطلب چه چیز است مطلب بردوقسم است یا امتیاز است یا انحصار اگر امتیاز است که مجلس شورای ملی بتمام افراد ملت حق میدهد که بروند هرجا تفتیش کنند وهیچکس را مانع نیست که تفتیش کنند یعنی هر کس حق دارد که تفتیش کند که فلان محل محل فلان چیز است یانیست اما قیدی که در اینجا نوشته شده است که درصورت کشف بموجب قانون معادن امتیاز باو داده خواهد شد این محق است که هر کس حق دارد تفتیش کند ومعدنی را که کشف کرد بیاید اظهار بکند و امتیازش را بگیرد و این قید که حق تفتیش منحصر بیك محل مخصوص باشد گویا آقایان از این حدودی که در این نقشه نوشته است مسبوق نیستند این مشتمل است بر تمام کویر مرکزی که یك مقدار کمش خارج میشود و ازاین طرف می آید بخار و سیاه کوه وده نمك و همینطور می آید تاحدود سمنان و شاهرود وداماغان و از آنطرف می رود تا حدود کرمان واگر بنا باشد که این اندازه زمین را انحصار بدهیم عقیده ام اینست یکنفر که سهل است بیك کمپانی هم داده شود نمی تواند که درمدت دوسال تمام این اراضی را تفتیش بکند پس درواقع معنی آن احتکار میشود وبنده احتکار درهمه چیز راشنیده بودم ولی احتکار در معادنرا نشنیده بودم پس خوب استکه این ماده تفتیش حذف شود که ابداً نتیجه ای برای اینکار نمی بینم بجهت اینکه کسی که دریك نقطه رفت و مشغول کندن معدن طلاشد ودر ضمن یك معدن دیگری را پیدا کرد و بمجلس شورای ملی اطلاع داد لابد باو امتیاز خواهند داد و محققاً دریك معدن دویا بیست معدن را میتواند امتیاز بگیرد وکار بکند ولی نمیتوان که در اینکه دو سال بکلی پای سایرین را مقطوع کرد که نتوانند داخل آن حوزه بشوند بنده این را ردمیکنم و نمی توانم تصویب کنم مجلس هم گمان نمیکنم تصویب کند .

حاج سیدابراهیم — بنده موافقم و علاوه عرض میکنم ما بایدسابقه ولاحقه ملاحظه را بکنیم یك صورتی چاپ کردند در باب معادن و بدست ما دادند که معادنی که در املاك شخصی باشد تکلیف خاصی دارد وحالا اجازه می دهیم بآن کسیکه این امتیاز رادارد اسباب مزاحمت میشودهم برای آن اشخاصی که معادن در املاك آنهااست و هم برای صاحبان امتیاز که حق تفتیش و تفحص دارند پس این ماده هیچ ربطی بطلاشوئی ندارد وباید حذف شود .

منتصر السلطان - کویانقشه ای که تقدیم شده است نمایندگان محترم ملاحظه نفرموده اند اینجا کویر مرکزی است دهات و بلوکات و قریه جات ابداً در کویر مرکزی نیست و در کویر مرکزی حق تفتیش رامیگیرد نه اینکه تصور بکنند در املاك و بلوکات مردم تصرف می کند هیچ همچو چیزی نیست این یکی از نقشه هاست که در دست بنده است اوفقط دوساله حق تقدم می خواهد برای تفتیش اگر مجلس شورای ملی صلاح میداند رای می دهد اگر صلاح نمیداند رای نمی دهد .

پیشنهاد آقای ارباب کیخسرو بمضمون ذیل قرائت شد .

این بنده پیشنهاد می کنم ماده ۱۱ که در مسئله تفتیش معادن است حذف شود .

رئیس - رای می گیریم براین پیشنهاد کسانی که موافق با این پیشنهادهستند که این ماده ۱۱ حذف شود قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - باکثریت تصویب شد که حذف شود (در این موقع آقای صنیع الدوله وزیر مالیه باهیئت وزرا وارد شدند .

وزیر مالیه - صنیع الدوله - بنده این امتیاز را پس می گیرم باشد همانجا برای آیندگان .

رئیس - آقایان وزرا تقاضای کمیسیونی مرکب از یازده نفر کرده اند .

حاج آقا - چون بعضی سئوالات بود که باید از آقایان وزرا بشود همچه تصور میکردم آقای رئیس اطلاع دادند بهیئت وزراء چون جمعی از نمایندگان که یکی از آنها بنده هستم میخواستند گفتگو کنند وهمچو خیال می کردم که خبر دادندو تشریف آورده اند برای این مطلب حالا نمی دانم علاوه براین کمیسیونی که خودشان تقاضا کرده وتشریف آورده اند بجهت آن پیشنهادی که ازطرف نمایندگان شده است حاضر هستند برای جواب و اطلاع داده شده یا داده نشده .

رئیس — ملاحظه بفرمائید آقایانی که سئوالاتی دارند از وزراء بفرمایند و بایشان اطلاع داده می شود سئوالی که شده است واطلاع داده ایم باید حاضرشوند وجواب بگویند و اما برای مذاکره بطور مطلق بنده نمی دانم که بطور مطلق صحیح است که با وزراء صحبت شود یا خیر .

حاج آقا - آن مطالبی را که ما تقاضا کرده ایم ازآقایان وزراء ازآنجمله در آن کابینه سابق که یك انتظامی درباب بودجه داده شود ولی آن ده نفری که پیشنهاد کردند بجهت بعضی مذاکرات باآقایان وزراء غرضشان استیضاح نبود وسئوال هم نبود و آنمطلب نوشته شده بود درآن پیشنهاد که خدمت آقای رئیس است وآن اهم مطالب است که خیلی ازاین مطالبی که جزء دستور مجلس نوشته میشود مهمتراست و اوایل مطلبی است که امروز باید در حضور وزراء موضوع مذاکره نمایندگان بشود تا اینکه تبادل افکار بشود و واقعاً یغما دادن اموال دولت وجلو گیری ازبعضی پیش آمدهای ناگوار و این ابتلاآتی که وارد شده است ازهرطرف که لااقل بدانیم که خودمان ملتفت باشیم این مطالب را و دیگران هم بدانند که یك مردمانی را که منتخب کرده اند برای یك مطالبی است که آنها درفکر آن مطالب اساسی یعنی آن دردهائی که بر این ملت مظلوم فلك زده وارد است ودرصدد علاج هستند واگر ببینیم درصدد علاج هستند بگوئیم این تبادل گفتگواست اگر نگوئیم چطور نگوئیم دستمان بعلاج نمی رسد بگذاریم که جزء دستور مجلسمان همین مطالبی باشد که گفتگو میکنیم خودمان هم قطع بکنیم که ما بکلی ازآن مطالبی که اساس آسایش عمومی است عقب افتاده ایم وهیچ در مقام این نیستیم که ببینیم چرا اموال دولتی بیغما میرود ویك مقداری برای این یغما گریها که میشود بطور تبادل افکار گفتگو ومذاکره کنیم که تذکره خاطر یك کابینه محترم دولت که برای این منتخب شده اند که تصفیه بکنند ادارات را از کسانی که اسباب جلوگیری از بکار افتادن چرخ های دولتی است باشد .

وزیرپست و تلگراف — فرمایشات آقای حاج آقا خیلی مهم است ولی شرفیابی هیئت وزراء برای این نبوده است بلکه اولا برای مسئله استقراض بوده است که آقای وزیرمالیه بعرض خواهندرسانید ثانیاً برای تقاضای همین کمیسیون است که عرض شد که یك کمیسیون ۱۵ نفری باید تشکیل شود برای امرمهمی وبعد که درآن کمیسیون که شورشد البته بعرض آقایان هم میرسد .

رئیس — درباب این کمیسیون (۱۵) نفری که تقاضا کرده اند این جا اظهارشد که کمیسیون خارجه هم جزء میباشد بهتر این است که یك کمیسیون ۹ نفری تقاضا کنند پس حالا اول یك کمیسیون ۹ نفری انتخاب میشود ازمجلس تااینکه بعدازآن داخل آن مطالب شوند .

ارباب کیخسرو — عاقبت معلوم نشد که وزراء کمیسیون برای چه چیز تقاضا کرده اند که وکلاء بدانند چه جور اشخاص برای چه کار باید معین شود وبرای چه کار میخواهند .

رئیس - اگر بطورا جمال هم معین بکنند که برای چیست شاید ممکن باشد وبهتراست .

وزیرپست — خوب است رجوع بفرمائید بقانون اساسی ولی نظرم نیست که کجاست که حق میدهد بوزراء که یك کمیسیونی تقاضا کنند ومجلس انتخاب کند و درآن کمیسیون مذاکراتی که کردند اگرصلاح دانستند بعد از مذاکره بمجلس بیاورند واگرخواستند اجرا کنند حتماً باید بیاید بمجلس واگرخواستند مسکوت عنه بگذارند هیچ بمجلس هم نیاورند وآنطور هم که اظهار شد صلاح است که از کمیسیون خارجه باشد وازقبیل همین اشخاص انتخاب نمایند .

رئیس - دراینکه وزراء حق دارند کمیسیونی تقاضا کنند حرفی نیست ولی وکلاء خواستند قبلا بدانند که چه قسم اعضائی برای کمیسیون لازم است بهرحال حالا کمیسیون ۹ نفری انتخاب میکنیم .

معزز الملك — اطلاعاً عرض می کنم که کمیسیون خارجه شش نفر نیست وپنجنفر است

رئیس - پس یك کمیسیون ده نفری انتخاب می کنیم که اعضای کمیسیون خارجه هم که پنج نفر هستند بآنها ملحق شوند .

پیشنهاد حاجی عزالممالك — بنده پیشنهاد میکنم که کمیسیونی که آقایان وزراء خواسته اند همان کمیسیون پروگرام باشد .

رئیس — آقای حاجی عز الممالك پیشنهاد کردند که کمیسیونیکه آقایان وزراء خواسته اند همان کمیسیون پروگرام باشد واین بسته به این است که آقایان وزراء قبول بفرمایند وزراء گفتند خیر .

رئیس — پس اسامی ده نفر نوشته شود غیراز اعضای کمیسیون خارجه .

اوراق رأی توزیع واخذرأی شده آقای حاجی میرزا رضاخان آقایان حاجی مصدق الممالك - آقا عبدالحسین بروجردی و دکتر علی خان را برای استخراج آراء بقرعه معین وعده اوراق را ۶۹۰ اعلام نموده

رئیس - استخراج این اوراق را در خارج خواهند کرد .

وزیر مالیه — عرض می شود که این بودجه که از بابت سنه ایت ئیل در دست است و تا چند روزدیگر بمجلس خواهد آمد آن عدد آخریش را حالا عرض می کنم — جمع این بودجه تقریباً (۲۴) کرور خواهد بود وجمع خرجش (۲۶) کروراست یعنی دو کرور کسردارد ولی محلهائی که از برای عایدات جدید از مجلس گذشته است آن محلها بطور خوبی کفایت می کند که این محل خالی راپر بکند چه آن قوانینی که گذشته است برای نمك وچه آنهائی که دردست است وچه آنهائی که تازه پیشنهاد شده است اینها که بطور صحیح درمملکت مجری شود کسربودجه تعدیل خواهدشد وممکن است که علاوه هم عاید شود ولی ازبرای اینستکه بتوان آن محلهارا دائرکرد معلوم است که یك آسایش عمومی لازم است و این آسایش امروز بآن طوریکه مطلوبیت حاصل نیست وازبرای حاصل کردن آن آسایش کلی لازم است ابتداء یك قوای صحیح مسلمی بامخارجی مسلم در مملکت ایجاد شود برای یك همچو قوائی که طرحش ریخته شده است که باید تشکیل شود تا اینکه آن آسایشی که مقصود است حاصل شود واجرای آن مقاصد بعمل بیاید همه می دانید که دولت سوای آن قرضهای ۱۹۰۰ و ۱۹۰۲ دوقفره قرض جاری هم بدو بانك داشته است ودارد یك فقره ببانك شاهنشاهی که آن قرض چند ماه پیش ازاین ثابت شد - یعنی درتنزیل صدی هفت یك کاسه شده است اما چون میبایستی درمدت ۱۵ سال اصلا وفرعا پرداخته شود لازمست که صدی پنج هم ازباب اصل او داده شود پس روی هم باید صدی دوازده ببانك شاهنشاهی بدهیم تا اینکه در ظرف ۱۵ سال این قرض اصلا وفرعا تأدیه شده باشد و از برای اینکه اقساط این را برسانیم متجاوز ازسالی چهارصد هزارتومان لازم است دراین اواخر بانك شاهنشاهی داخل مذاکرات با دولت شده وحاضرشده است که آن قرض ۱۵ سال را تبدیل کند بیك قرض صدی پنج تا مدت شصت سال و معلوم است که دراین صورت کمتر ازچهارصد هزار تومان برای تأدیه این قرض لازم خواهدبود ولی باآن ترتیبی که عرض شد یعنی برای استقرار یك آسایش وامنیت کلی در مملکت لامحاله یك مقدار تدارك تنخواه لازم خواهد شد اینطور سئوال و جواب شده است که عوض همان هفت کرور که معادل خواهد بود باطلب بانك ازاو گرفته شود وآن مبلغ دوازده کرور را که بگیریم تنزیل او یعنی وجه استهلاکش هنوز بجای آن مبلغی که باید ازبرای استهلاك آن قرض سابقش برسانیم یعنی از چهار صد هزار تومان کمتر می شود یعنی هفتاد هزارلیره واگر یك هفتاد هزارلیره را محل تأدیه اصل وفرع قرار بدهیم یك مبلغی هم بدست ما خواهد آمد که آن مبلغ قرض ثابت بانك را بطور خوبی تأدیه میکند ویك مبلغ پنج کروری هم برای دولت باقی می ماند ومعلوم است که این پنج کرور محل استعمالش را اولا مجلس شورای ملی باید معین کند ولی اساس استعمالش برای استقرار یك امنیت تام خواهد بود لاغیر و معلوم است از برای این کار هر اسبابی که مقتضی باشد باید فراهم آورد حالا بنده فقط صورت آن قراردادی راکه بابانك شاهنشاهی شده است می خوانم وبهمین قدر عجالتاً اکتفاء میکنم وآنصورت اینست .

(خواستند بخوانند اظهارشد که اولا مجلس باید این قرض را تصویب کند آنوقت این قرارداد قرائت شود) .

حاج شیخعلی - بنده تصدیق دارم براینکه ایران بجهت ترقی خودش پول خیلی لازم دارد واز خودش همچو استعدادی ندارد لابد باید از خارج قرض کند اما نه این مقدار پنج کرور وده کرور

بلکه بیش از اینها لازم دارد و این پیشنهادیرا که وزیرمالیه یاهیئت‌وزراء درخصوص این‌قرض کرده‌اند فرمودندکه‌اراضی‌در مذاکره شده ایم بنده‌عقیده‌ام اینست که مطابق قانون اساسی اول باید بمجلس اظهار بکنند اگرمجلس اساساً آن قرض‌راتصویب کرد آنوقت داخل مذاکره شوند علاوه بر این چند چیز بجهت بنده که یکی از نمایندگان هستم لازم است که‌مقدمتاً بدانم تااینکه آنوقت به بینم‌که این قرض لازم است‌یاخیردر دوره‌تقنینیه‌قبل جمع و خرج‌مملکت‌مساوی شدبلکه‌مطابق آن روزنامه‌جاتی که خواندیم یك مقداری هم اضافه داشتیم بعضی عایدات هم در این دوره اضافه شده است که اگر درست اداره شودعقیده من اینست‌که پنج‌شش کرور بشودوبدبختانه قریب‌سیزده ماه است‌که دارالشورای ملی افتتاح شده است وهنوز هیچیك ازنمایندگان نمی‌دانندکه جمع وخرج مملکت ازچه قرار است و همیشه از اطراف بما می‌نویسند ومطالبه میکنند که دولت‌مشروطه یعنی ملت ازاموزات ادارت‌خودش اطلاع داشته باشد در سابق از طرف کابینه سابق مذاکره از استقراض شد ازاطراف ملت تلگرافات کردکه ما باستقراض خارجی تن نمی‌دهیم وخودمان حاضریم بعد نمیدانم چه شدکه بتعویق افتاد واقدام دراین باب نشدکه‌ببینیم ملت خودشان حاضرهستند بجهت قرض دادن یاخیر وخیلی تعجب کردم ازاین که وزیر مالیه فرمودند قرض جاری بدل شد بقرض ثابت برای این اگر چه این قرض از قراری که فرمودند یك قرض جدیدی نیست ولی صریح قانون اساسی‌این‌است‌که قبلا بایدمجلس بداند یکی از چیزهائیکه بنده لازم است بدانم دانستن جمع و خرج است که به بینم آیا ما این قرض را لازم‌داریم‌یا نداریم و آنوقت محل‌مخارج را جز بجزء بدانیم آنچه که ملت را واداشت که در صدد مطالبه حقوق خود برآمدند همان قرض‌دولت استبدادی بودکه یك وقتی ملت نگاه کرد دید که ۶۰ - ۷۰ کرور دولت مقروض است و این قرض بر ذمه ملت خواهد بود و بهیچ وجه آسایشی‌برای این مملکت نشد و چون‌درسابق یك ترتیب‌صحیح نبوده است از این حیث بنده نمیتوانم مطمئن‌بشوم که این پول‌بمصرف‌صحیحی خواهد رسید جزاینکه محل معین او را جزء بجزء بفهمیم بعد از اینکه فهمیدم و دانستم که لازم است رای خواهم داد و تا این سه چهار فقره راکه عرض کردم بنده ندانم نمیتوانم تصدیق این‌استقراض‌رابنمایم تا اینکه‌وزیر مالیه موادش‌را پیشنهاد کنند.

حاج آقا - گمان میکنم‌که این وجهی را که پیشنهاد کرده‌اندابداً محلی نداشته باشددراینکه در این خصوص مذاکره کنم بواسطه اینکه یك پیشنهادی کرد که‌وزیرمالیه که‌بایدآنصورت‌همانطوریکه گفته شد طبع و توزیع شود تا اینکه آقایان وکلا فکر و ملاحظات خودشان را در آن بکنند و یك روزی در آن خصوص مذاکره شود ولی امر ز چیزیکه لازم است‌خودشان‌هم در ضمن‌اشاره بآن فرمودند همان محل‌خرجش است‌که بطورصحیح معلوم شودوالا دیگر هیچ گفتگوئی قبلالازم‌ندارد

مؤتمن‌الملك — بنده عجالتاً در این‌باب نمیخواهم اظهاری بکنم همینقدر از آقای وزیر مالیه میخواهم خواهش بنمایم‌که محل استقراض را جزء بجزء بنویسند که ما بدانیم این وجه را که میخواهند استقراض نمایند برای چه خواهد بود بجهت اینکه بیست‌و هشت سال قبل دولت محتاج باستقراض شد و شش سال قبل هم محتاج بقرض شد ولی حالا شش‌سال است که این‌مملکت‌توانسته است خود داری نماید و قرض نکند و اغلب‌ماها حالا ملتفت شده ایم که مملکت امروز یك وجهی لازم دارد برای یك امر خیلی مهمی و باین‌ترتیب گمان‌میکنم‌که نشودکه‌در یك جلسه پیشنهادو متوقع باشندکه‌در ظرف دو یا سه روز مجلس در آن‌رای بدهداین کنتراتی‌راکه‌بانك‌شاهنشاهی‌میخواهند به‌بندند گمان میکنم که محتاج بطبع‌و توزیع باشد بلکه عقیده بنده این است که آقای وزیر مالیه اول یك صورتیکه حاوی‌محل‌مخارج‌این‌استقراض‌باشدبنویسند وبمجلس‌بفرستند که‌هرقدرلازم‌باشدمادرآن‌ملاحظات خودمان را بنمائیم و از حالاهم عرض میکنم که بنده در سهم خودم هر قدر میتوانم اشکال تراشی وسختگیری خواهم کرد و اگر آقای وزیر مالیه برخیزندبفرمایند این‌چه اشکالی‌است که‌میکنیدبنده متقاعد نخواهم شد و عقیده‌ام این است که در یك همچو موقعی ماهرقدر بتوانیم دقت خودمان رابابد بکنیم و الا اگر همینقدر بنویسند که ما این‌وجه را میخواهیم‌برای امنیت‌این مملکت یا برای‌ازدیاد امنیت این مملکت‌بنده‌یکی که قانع نخواهم بود و اگربخواهند که‌بنویسند که این وجه‌را برای‌آوردن مستخدمین ژاندارمری‌میخواهیم‌بنده‌باز قانع نخواهم شد باید یك صورت خیلی مفصلی نوشته شود که این وجهی که گرفته‌میشودتمامش امسال خرج‌میشود یا اینکه میماند برای سال آینده و بعد ازآنکه این مطلب معین شد باید ما بدانیم که این وجوه بدست کی خرج خواهد شد و آن امنیه که دایر خواهد شد بجهت امنیت‌مملکت‌بترتیب قدیم‌خواهد بود یابترتیب جدید کلیه مقصود بنده این است که تمام این جزئیات را ما باید بدانیم تا اینکه بدانیم درچه رای میدهیم که بعد اسباب پشیمانی نشود بعداز آنی که‌آن‌صورت نوشته شد و طبع وتوزیع شد و ما ملاحظات خودمان‌را در آن کردیم وبر ما مسدلل و معلوم شد که یك وجهی لازم است آنوقت اجازه میدهیم به‌آقای وزیر مالیه که یك وجهی را استقراض نماید و بعد از آنکه اجازه داده شد آنوقت میتوانند آن کنتراتی را که با بانك‌شاهنشاهی می‌خواهند ببندند پیشنهادمیکنند و ماهم ملاحظات خودمانرا در آن می کنیم اگر مطبوع شد که تصویب می‌شود و الا رد خواهدشد باین ترتیب اگر اقدام شد خیلی اسباب امیدواری برای آتیه‌ما خواهدبود والا با این‌طور بنظر بنده صحیح نیست.

وزیرمالیه — عرض میشود که بنده گمان نمی کنم هیئت دولت پیشنهاد کرده باشندکه مجلس شورای ملی یك‌استقراضی را بدون هیچ مقدمه در ظرف دوساعت فوراً رأی بدهد باین‌که یك وجهی را تصویب کنندکه استقراض شود برای یك‌مصارف موهوم بلاتعیینی بنده خودم در یك جلسه خصوصی عرض‌کردم که باید تمام آن دقت‌هائی که ممکنست هم در خود این استقراض و هم در محل مصارفش بشود معلوم است تمام این مسائلی را که آقای مؤتمن‌الملك گفتند صحیح است و باید با کمال‌دقت داخل جزئیات این‌مطلب شد ولی بنده‌اینجامیتوانم فقط عرض کنم که آنصورت جزئی را که ایشان می‌خواهند شاید تادینار آخر نتوانندامروزصورت بدهند بجهت اینکه این پول مثلا امسال‌تمامش‌لازم نیست و باید تدریجاً تا سه سال دیگر خرج شود پس یك برآوردی می توانیم از مصارف این‌کار بکنیم و این برآورد هم ممکن است در یکی از کمیسیونهای مجلس بشود که ببینند این مصارف لازم‌است یالازم‌نیست بعدازآنکه دقتهای خودشانرا کردند ومعلوم شد لازمست تصویب کنند که این استقراض بشود.

حاجی‌شیخ اسدالله — فعلا عقیده بنده برخلاف تمام این مذاکراتی است که می‌شود که باید استقراض‌کرد عرض می کنم بنده بااین‌ترتیبی که داریم ابداً صلاح نمی دانم در استقراض چه‌از داخله و چه از خارجه وخیلی‌تشکر می کنم ازوزیر مالیه که آن بودجه تخمینی که طبع‌وتوزیع‌شدو۱۷ یا ۱۸ کرور کسر داشتیم فعلا ان کسررا دو کرور کسر کردیم که این راهم نمی توانم باوربکنم‌که تمامش حرف است بجهت اینکه هرچه مامیشنویم تمامش حرف‌است ونمیدانم‌حقیقتاًمحتاج بپول‌هستیم یانیستیم واینکه آقای وزیرمالیه‌فرمودند که دو کرور کسر داریم بنده عرض میکنم چرا باید کسر داشته باشیم چه شده است کدام مخارج فوق‌العاده برای این‌مملکت پیدا شده‌است فقط در یك موقع یك‌مخارج فوق‌العاده برای مملکت پیدا شد آنهم آنقدر بعنوان اعانه گرفتند که کفایت آنرا کرد بعدار آنی‌که ما بودجه مملکت خودمان را بدست آوردیم ومیزان دخل و خرج مملکتمان را بدست آوردیم ومیزان دخل و خرج مملکتمان را سنجیدیم نباید کسر داشته باشیم حالا برفرض آمد کسرپیدا کرد باید بدانیم پولی‌را که‌استقراض‌میکنیم برای چه مصرفی میخواهیم متصدی و متصرف آن کیست و بتصرف کی خواهد رفت وقتیکه اینها را دانستیم وبه جزئیات آن اطلاع پیدا کردیم آنوقت میتوانیم‌دراین‌خصوص داخل مذاکره‌شده‌رای‌بدهیم والا نمی‌توانیم.

مستشار الدوله - بنده کاملا موافقت دارم باآقای‌مؤتمن‌الملك وجزء زایدی نمیخواستم عرض کنم ولی آقای‌وزیر مالیه بعضی‌مذاکرات‌فرمودند که بعدها داخل مذاکرات‌میشویم بنده‌قانع نمیشوم و لازم میدانم عرض‌کنم‌که علاوه برفرمایش آقای مؤتمن‌الملك‌که فرمودندکلیه برای استقراض دوچیز لازم است اول لزوم ثانیاً شرایط آن بدبختانه در مملکت مایك‌چیز ناشی هست‌که اهمیت آن خیلی زیادتر است‌و آن‌تفتیش ونظارت در مخارج است درلزوم پول‌حرفی نیست همه‌ما هامیدانیم‌که مملکت محتاج به‌پول است درپروگرام وزرا هم این‌مسئله

هست ومجلس شورای‌ملی هم‌تااندازه‌ای آنراتصویب کرده است ومیدانیم‌که این‌پول رابرای‌این‌میخواهند که‌نظم وامنیت مملکت رااستحکام واستقراری‌بدهند ولی این‌جمله استقرار واستحکام امنیت کلی است و باید دیدکه دولت‌به‌چه وسیله میخواهد آنرااستحکام کند وچقدر پول لازم دارد از برای این مصارف چنانچه آقای مؤتمن‌الملك هم فرمودند واگرابتداء مجلس شورای ملی این‌را نداند نمیتواند اجازه‌یك هم‌چه استقراض‌را بدهد بعد از آنکه این مطلب معلوم شد وبمجلس پیشنهاد شد و تصویب گردید رجوع میشود بوزارت مالیه چنانچه عرض کردم بدبختانه تفتیش در مملکت ماخیلی اهمیت دارد و بعداز آنکه درجزء اول وثانی معلوم شد از جزء ثالث‌که صرف این‌وجه بمصرف خودش بشوددولت چه‌وسیله‌ای‌را اتخاذ خواهدکرد که مجلس شورای ملی مطمئن باشدکه این پول بمصرف‌خودش برسد

وزیر پست — این‌مسئله اساسی‌را که‌آقای مستشارالدوله فرمودنددولت‌هم تصدیق مینمایداولا درلزوم این استقراض که چنانچه خودشان فرمودند این راگمان نمیکنم کسی‌ردکند والبته بعدازآنکه دقت ورسیدگی کردند تصویب خواهند کرد یك مسئله هم مسئله شرایط است آقای وزیر مالیه اینجا کاملا شرح ندادند و شرایط آنرا نفرمودند گویا برای جلسه دیگر گذاشتند شرایط این استقراض بعقیده دولت خیلی خوب است بطوریکه تصور میکنندبهتر ازاین نمیشود وبنظر نمایندگان‌خواهد رسید و تصدیق خواهند کرد که کمتراستقراضی بخوبی این شرایط ممکن است امروز واقع بشود اما مسئله تفتیش این مسئله را هم گمان میکنم که هیئت دولت ازاین‌غفلت نکرده است وبشارت‌میدهم که اهمیت آنرابیشتر از آن دومسئله میداند و از روز اول‌که مذاکره استقراض شد گفتند که‌استقراض بی [کنترل] نمیشود اگر تفتیش و نظارت نباشد نخواهیم تصویب کردوسیله‌ای که‌برای‌کنترل بنظر دولت رسیده است این است که عجالتاً اشخاصی‌را معین کرده اندکه یك قسمت بزرك آنها اروپائی هستند ازاشخاصیکه درادارات بوده‌اندیك‌قسمت هم ازایرانی‌ها هستندبصیر درامر مالیه هستند و دعوت کرده‌که به‌نشینند و یك پروگرامی از برای این تفتیش و کنترل تعیین کنند حالا در این هیئت ممکن است‌که رأی بدهند که یك چند نفری معین شوند ازبرای‌اینکه به‌بینند این پول‌بمصارف‌صحیحه میرسدیاخیریعنی‌اگراین‌پول‌حواله شده‌است ازبرای سرباز فارس آنوقت وسائلی تهیه کنند که بدست همان سربازها برسد وهمچنین سایرمخارجی که‌میشود دقت‌کامل‌بشود که‌بمصرف صحیح‌برسد امروزمقصود از عنوان‌وزیر مالیه درمجلس این‌بودکه خاطر آقایان نمایندگان را باهمیت این مسئله معطوف و متذکر نمایندکه‌اگر تصویب لزوم‌پول رامیکنند بروندشرایط این استقراض وتمام‌جزئیات راجعه‌بآن را مشروحاً بنویسند وبمجلس بیاورند.

حاج امام جمعه — قرض‌دوقسم است یك قسم‌آن این است که آنرامیگیرندوبمصارف‌صحیحه برسانند چنانکه سایرین این کار را میکنند و این قرض نیست بلکه تجارت است اما بدبختانه این در ایران مجری‌نخواهد شد چهار سال قبل ازاین در مجلس شورای ملی‌سابق‌یکی از وزراء آمدو گفت که‌اگرامشب‌دولت قرض نکندعرابه اولنك خواهد شد ومی‌بینیم‌که چهارسال است ازآن روزگذشته است وعرابه دولت انلك‌نشده است و عرض می کنم که شماکاری بکنیدکه خرج را بفهمیدکه چقدر و چطور مخارج میشود وبنده بااینکه خیلی در این مجلس کم حرف میزنم عرض‌می کنم که هر کس این استقراض را تصویب میکند با خون این ملت شریك است هیچ مالازم نداریم تصویب بکنیم که مثل‌زمان‌مظفرالدین‌شاه‌استقراض‌بکنیم‌میفرمائید کنترل خواهیم گذاشت بنده‌عرض‌میکنم‌ابداً این کارنخواهد شد در مجلس سابق بنده بودم واکثر از آقایان بودند که سیصد هزار تومان ته‌کیسه قاجاریه را رفتیم آوردیم یك قدری هم از مردم باسم اعانه جمع کردیم و آنوقت مجلس کمال جدرا داشت ناصرالملك هم آنوقت وزیرمالیه بود ناصرالملك‌هم خیلی آدم صحیح و درستی‌است برای اینکه وقتی که بآذربایجان قشون میفرستادند ده هزار تومان لازم بود آمد از مجلس اجازه خواست مجلس هم اجازه داد و لکن همان ده هزار تومان بودکه ما فهمیدیم که بچه مصرفی رسید و چه‌شد امسال یك وقتی وزیر امور خارجه آمد در منزل‌ماویك روزنامه روسی‌آورده بود که نوشته‌شده بود شما خیال میکنید اینها وکلای ملت بوده‌اند ابداً نبوده‌اند‌اینها سیصد هزار تومان را از خزینه درآوردند و همه را خوردندحالا هم یقیناً باحالت حالیه ایران کنترل نخواهد شد ولی بمقتضای‌حال حالیه مملکت یقین دارم که بقدر صد هزار تومان دولت امروز مخارج فوری لازم دارد بنده اعتقادم این است‌که اگر از خزانه‌جواهر گرو بگذارند وپول بگیرند این بهتر ازاین است که پنج یاهفت‌یا هشت کرور استقراض بکنیم ودوباره مملکت‌رادچار محظورات‌واین‌فقرات بکنیم و بنده شاید درعرض خودم شریك وموافق نداشته باشم ولی تکلیفم این بود که بگویم.

رئیس — درهر صورت‌مقصود ازاین‌اظهار این نبودکه مجلس این‌قرض را اساساً تصویب می کند و آقای وزیر پست‌اظهار کردندکه شرایط و ترتیبات‌آن‌را پیشنهاد خواهندکرد پس گمان‌میکنم دیگر حالا مذاکرات زیاد در این خصوص لازم نباشد و مذاکرات کافی است عجالتاً مذاکرات را ختم میکنیم تا وقتیکه آقای وزیر مالیه و هیئت وزراء بروند و شرایط و مصارف آن را پیشنهاد کنند.

فهیم الملك — فرمودند هیئت وزراء لایحه‌ای درترتیب استقراض ومصارف‌آن که‌پیشنهاد خواهند کرد صحیح است باید هم‌همینطور بشود اما از طرف دیگردر پروگرام آقای‌رئیس‌الوزراء حاضر که پیشنهاد شد یکی‌دوسه ماده اش آمد بمجلس‌وتصویب شدولی‌دنباله پیدا نکرد میخواستم به بنم‌اینهم مثل‌آنها است‌که بعدازمقداری‌مذاکره و اتلاف وقت مسکوت عنه خواهد ماند یا خیر و عقیده بنده این است‌که ممکن است شکل دیگر بکنند بنده تصور میکنم که آن مقدمه بسیار صحیحی که از برای استقرار امنیت لازم است واز مصارف‌این‌استقراض خواهدبودهمان آمدن‌مستخدمین خارجه است حالا از یك مملکتی ازمملکت دیگر منحصر نیست‌که‌حتماًمسکوت‌عنه بماند و درصورتی‌که موقوف به پیشنهاد وزرا است که شرایط وترتیب این استقراض را پیشنهاد کنند بنده باز عرض‌می کنم‌که‌این هم زود پهلوی لایحه مستخدمین و استدعا میکنم اگر اقدامی فرموده اند دنباله‌آن را بگیرند و زودتر شرایط وترتیب این استقراض را پیشنهاد کنندکه‌مجلس هم ملاحظات خودرابکند ورای بدهدهیئت‌وزراء باید امروز با مجلس‌همراه باشند و با وزارت مالیه کمك کنندکه زودتر بلکه امورات این مملکت اصلاح شود باین جهت عرض می کنم‌که تشریف میبرند ممکن است بعد از دو روز دیگر درظرف‌این هفته این لایحه‌راپیشنهاد کنند که‌باهم‌ترتیب‌آنرا بدهیم و این مسئله‌مسکوت عنه‌نماند (دراین موقع جمعی اجازه‌نطق‌خواستند)

رئیس - بنظر بنده مذاکره دیگر لازم نیست برای اینکه‌رای که نمیخواهند بگیرندبنباشد هیئت وزراء بروند و مقدمات این کار را پیشنهاد کنند واگردلایل‌آنها طوری شد که‌مجلس‌شورای ملی را متقاعد کرد که رای میدهد و تصویب‌میکند والا رد میشود عجالتاً چون در این خصوص نمی خواهیم رأی بگیریم مذاکره این‌مطلب را ختم می کنیم.

آقای شیبانی سئوالی داشتید از وزارت‌داخله بفرمائید.

شیبانی - پریروز اینجا این کلمه رابشورای ملی عرض کردم که من باب اتمام‌حجت عرض‌میکنم وبا حضور هیئت ورزاهم بباید عرض کنم اگرچه این لفظ بدبختانه را ما درهمه جا استعمال میکنیم که بدبختانه‌هرچه پیش بینی کردیم درمسئله‌کاشان هیچ فایده نه بخشید هروقت آمدیم بهیئت وزرای سابق یا بهریك‌از اولیای امور یا به پارلمان عرض کردیم‌که اقدامی در این خصوص بکنند نشد تا آنچه وارد شدکه متجاوز ازیك کرور یادو کرور بنده درست نمیدانم بیش از اینها هم میگویندمال ملت و شاید ۲۰۰۰۰۰ تومان مال دولت ازبین رفت وتقریباعده کثیری‌هم نفوس کشته شدوحالا باز گشته است بترتیب اولیه یعنی اشرار باز تدارکی دارندکه بریزند بشهرکاشان واهالی شهرهم می توانم عرض کنم که دوسه دسته شده اند یکدسته از بابت بی غیرتی که باصطلاح‌خودشان دارندست زن وبچه خودشان راگرفته فراری خواهند شد و دسته دیگرهم‌بنقاطیکه‌نمیخواهم اسم ببرم پناهنده خواهید شد باین جهت باکمال عجز بهیئت وزراء عرض می کنم که نظر باعتمادیکه بایشان داریم ایندفعه هم مثل‌دفعه سابق نشود که به آقای‌فرمان فرما که درآن زمان وزیر داخله بودند مخصوصاً عرض‌کردم و دوسه مرتبه هم تکرار شد و جواب دادندکه اقدامات مجدانه‌میشود و اگر چنانچه در آنوقت یك استعدادی به‌کاشان فرستاده بودند این

اتفاقات نمی افتاد این بود که اقدامی نکردند وشد آنچه که شده حالا هم عرض میکنم که اگر استعدادی فرستاده نشود و سواری دنبال اشرار نفرستند موجب هزار جور نفرین ولعنت خواهدبود بجهت اینکه تلگراف مفصلی بامضای (۱۵۰) نفر از اهالی کاشان از علماء وتجار و تمام طبقات آمده است ویك نوعی تظلم کرده‌اند که شهدالله خواندن آن انسان را محزون میکند و نمیدانم بچه شکلی باید اقدام نمایند که قلع ماده شود پارسال نظرم هست همین اوقات قرار شد ده نفر سوار بفرستند وآنجا را تامین نمایند واینهم گفته شد که یك مواجبی هم بنایب حسین بدهند که سرخدمت دولت باشد نه آن ده نفر سوار را فرستادند و نه تامین بنایب حسین دادند حالا سئوال می کنم از آقایان وزراء مخصوصا حضرت والا وزیر داخله دراین خصوص چه اقدامی کرده‌اند که اسباب اطمینان خاطر باشد.

رئیس الوزراء — از برای کاشان یك استعدادی عبارت ازصدنفر سرباز وچهل نفر سوار همین دوسه روزه میرودوچهل نفرهم از سوار های خلخالی ودویست نفراز بختیاری درتهیه هستم که بفرستم بتعاقب نایب‌حسین و اقدامی که شده است امیداست نتیجه صحیحی به‌بخشد.

رئیس — آقای ارباب کیخسرو سئوالی داشتید ازآقای رئیس‌الوزراء بفرمائید.

ارباب کیخسرو — اگر چه بدبختانه با اینکه گرفتاری مملکتمان زیاد است کمتر بعلاج آنها می‌پردازیم یکی از چیزهائیکه ماخلی بآن احتیاج داریم معارف است ودو کابینه تشکیل شده است که‌هیچ وزیر معارفی دراینجا معرفی نشده‌است و مخصوصا در وقتیکه کابینه اخیر بمجلس معرفی میشد آقای رئیس‌الوزراء وعده صریح دادند که تاروز پنجشنبه همان هفته که‌تقریباً چهار روز بعد ازآن بود وزیر معارف را بمجلس معرفی خواهند کرد تاکنون مدتی است‌می گذرد و اکنون که مدتی است می گذرد هیچ وزیرمعارفی را به مجلس معرفی نکرده‌اند دراین صورت سئوال می کنم از آقای رئیس‌الوزراء که در باب وزیر معارف آیا فکری کرده‌اند وکسی‌را معین کرده اند یاخیر و اگرمعین کرده‌اند ازکی‌بمجلس‌معرفی‌خواهند کرد.

رئیس الوزراء - درباب وزیر معارف حق دارند آقای ارباب کیخسرو که تاخیر اورا به بنده اعتراض می فرمایند ولی شاید یك جهاتی داشته است که‌نمی خواهم عرض کنم تا روز شنبه معیناً وزیر معارف معرفی‌خواهد شد.

وزیر مالیه — اگر چه مسئله کاشان و وزیر معارف دراین بین تداخل کرد ولی بنده‌باز برمی گردم بهمان مسئله‌اولی همینقدر عرض میکنم که‌مسئولیت نگاهداری مملکت فقط بعهده هیئت دولت نیست بجهت اینکه وقتی‌که اسباب کار مهیا نباشد آنهاهم عاجز خواهندماند واز اقداماتی‌که باید بکنند و گمان می کنم که مسئولیت بر عهده نمایندگان‌ملت‌هم واردخواهد بودبجهت‌این که‌وقتی بنا بشود که آنها تمام افعال واحوال هیئت‌دولت رابطور مساعدت استقبال نکنند وبسوء ظن‌استعمال کنند وهی آنرا عطف بکنند بیك‌ترتیبات دیگری هیئت دولت ابداًنمیتوانند کاربکنند واز آن گذشته مثلا نمایندگان‌میگویند چون‌فلان‌درفلان وقت‌فلان طورشده است ماالساعه‌تمام کارهای دیگرراموق میگذاریم‌واین همین‌طور رفته‌رفته‌مثل رنجبر تسلسل پیدا می کند بنده عرض می کنم اینهمه شکایاتی که دراین مجلس میشود واینهمه ایراداتی که میگیرند تمام بواسطه نقص اسباب‌است وبایدیك روزی‌داخل شددر این که‌این‌اسباب رابهر شکلی که‌مقتضی است تکمیل کردبنده عرض نمی‌کنم این‌را بدست‌یك اشخاصیکه طرف اطمینان نیستند واگذار کنیم‌ولی عرض‌می کنم که‌بهر طوری که میدانید امروزه لازم است‌این‌نواقص تکمیل‌شودوالا بمجرد اینکه‌ماا‌طمینان نداریم‌وچون‌یك کس‌پریروز سکنجبین خورده‌است مانمیخواهیم این‌کار بشود این‌یك مسئله حتمی‌است وباین شکل کار مملکت ابداً اداره نخواهد شد واین‌معین است که‌اشخاصیکه فعلا درسر کارندوقتی که‌بستوه آمدند واین ترتیب را دیدند میروند پی کارشان وواگذار میکنند باشخاص دیگر ولی باین شکل کارمملکت ابداً اصلاح نخواهدشد بلکه روز بروز بدترمیشود ولی‌بنده عرض‌می کنم قبل‌ازآنکه یك‌رشته بکلی ازدست‌برود باید درصددیك‌اصلاحی برآمد که‌کار بآن‌درجه آخری نرسد.

رئیس- آقای آقاسید حسین کزازی سئوال داشتید ازوزارت‌داخله‌بفرمائید.

آقاسیدحسین کزازی-اداره‌نظمیه کرمانشاهان مدتی است‌بنای تعدیات را گذاشته است و تعدیات بغیر حق می کنند‌منجمله ازهرزواری نفری‌دوقران پول میگیرند خواستم از حضرت والا وزیر داخله سئوال کنم که‌مصرف این‌پول چه‌چیز است وبااجازه ایشان است یاخیر.

وزیرداخله — از سابق‌این‌عمل که‌اطلاع نداشتم ولی بعداز آنکه‌مجلس شورای ملی‌اطلاع دادند تحقیقاتی کردم معلوم‌شد همینطور است واین پول را میگیرند این‌بود جوابی‌بمجلس مقدس‌عرض کردم و بعد هم قدغن کردم که‌دیگرنگیرند وحالا نمی گیرند.

آقاسیدحسین کزازی — بموجب شکایتی که‌تازه‌رسیده‌است‌معلوم‌میشود همینطور مشغولند.

وزیرداخله — عرض کردم قدغن‌شده‌است و دیگر نمی گیرند تلگراف تشکر هم‌رسیده است

آقاسیدحسین کزازی — از این اقدام وزارت داخله تشکر میکنم.

رئیس — آقای شیخ غلامحسین سئوالاتی داشتید ازوزارت امورخارجه بفرمائید.

آقاشیخ غلامحسین — تقریباً دویست هزار نفر از اتباع ایران در عثمانی هستند ومدتی است که‌کارگذار در بغداد نیست بنده این مطلب را هم کتباً و هم شفاهاً بوزارت امورخارجه اظهار نموده ام که‌اتباع ایران در عتبات‌عالیات درمخاطره است آیاآقای‌وزیرامورخارجه‌دراین خصوص‌اقدامی کرده‌اند یاخیر.

وزیرامورخارجه — مدتی‌است که‌مأمور عراق عرب معین شده است و ازاشخاص خیلی‌امین صحیحی و ازاجزای خیلی‌قدیمی وزارت امورخارجه وخیلی مجرب و درستی است احکامش هم صادر شده است‌وهمین‌چندروزه حرکت‌میکند و علت‌اینکه قدری در حرکت او تأخیر شده است بار بواسطه تضییقات مالیه بوده است و درهمین اوقات هم‌برای حرکت او یك پیشنهادی‌بمجلس شورای ملی کردم از برای مخارجش و از برای یك‌مبلغی‌که‌بمساعدت آن باید برود و امید دارم که همین چندروزه واو به مسئولیت خودم‌باشدوجهی‌لازم است‌اگرازطرف مجلس مقدس‌تعویقی‌شدتهیه کنم که همین چندروزه حرکت کند.

حاج آقا — بموجب نظامنامه داخلی سئوالاتی که نمایندگان می‌کنند دراول وآخر مجلس باید قبل از وقت بوزارت خانه اطلاع داده باشند و بعداز آن‌سئوال بکنند ومن می‌بینم‌که باین ترتیب سئوالات واقع نمی‌شود برای اینکه بعضی سئوالات است که‌یك‌ماه‌قبل از این‌شده است‌و هنوز جوابی داده نشده است وبعضی ها همین امروز یا دیروز یا پریروز شده است جواب داده می شود و هیچ هم این مطلب را نفهمیدم که علت این چه چیز است ودر بعضی جوابها‌ئیکه ازطرف‌وزارت امورخارجه داده میشود بزرگترین ضرری‌که آورده میشود عذر پول است با اینکه هنوز بودجه وزارت امورخارجه بوزارت مالیه‌نرفته است چنانچه بنده شخصاً خبر دارم و از این جهت عرض می کنم که اگر آقای وزیر امور خارجه مساعدت‌وزارت‌مالیه رابخواهند بایدزودتر بودجه خودشان‌را بفرستند بوزارت مالیه تااینکه وزیرمالیه هم‌بودجه کل‌رابفرستند بمجلس‌وپول‌بدهند والا بدون اینکه بودجه را بدهند هروقت مخارجی را بخواهندتقاضا کنند البته‌وزارت مالیه هم نخواهد داد واین‌بیشتر اسباب‌و پیش نرفتن‌کارخواهدشد.

وزیرامورخارجه — اولا در خصوص سئوالات‌بنده که حاضر میشوم برای این است‌که هر یك از نمایندگان سئوالاتی که دارند بفرمایند حالا اگر خودآقایان سئوال میکنند آن تقصیرش راجع بوزیر امورخارجه‌نیست والبته هم اگروکیل محترم سئوالی دارند بفرمایند بنده اگر حاضرم برای جواب عرض کنم و اینکه درخصوص بودجه می‌فرمایند که‌بودجه وزارت‌امور خارجه تقدیم‌نشده است و این‌تقصیر از طرف وزارت امورخارجه‌است بنده این را تصدیق ندارم بجهت اینکه این مطلب را که‌بنده‌عرض کردم هیچ راجع به بودجه نخواهد بود زیرا که این بنده بمسئولیت خودم خواهم داد بجهت اینکه در چندی قبل یك مبلغی وزیر امور خارجه سابق پیشنهاد مجلس کرده‌بودبرای‌مخارج مسافرت مأمورین واین مبلغی راکه مجلس تصویب کرده‌بود که داده‌شود تمام‌آنها مصرف شده است وازوقتی که بنده بوزارت خارجه رفته‌ام یك دیناراز هیچ جهت وازهیچ حیث تصویب نشده‌است که‌برای این‌قسم مخارج مصرف شود مگر همان چیزیکه

در بودجه موقتی تصویب شده است و از برای مخارج مسافرت این مامور بخصوص عرض کردم که بنده بمسئولیت خودم خواهم داد ودر این باب هم کاغذی‌بمجلس مقدس شورای‌ملی نوشتم و یکی دو دفعه هم اصرارو‌تأکید کردم که‌یك مبلغی مجلس بدهد بجهت مخارج مأمورینی که باید بروند در حق آنها لازم است از جمله آنها مأمورین عراق عرب است که قونسول بغداد باشند اما درخصوص اشکالات بودجه — اشکالات بودجه‌خیلی زیاداست واینکه تابحال تعویق‌افتاده است‌اگرچه حاضرشده است وامروز وفردا میرود بوزات مالیه برای این است که‌این تأکیدی که‌می کنند که‌از اجزاء و ازبودجه بکاهند وازطرف دیگر جماعتی هستند که کاری ندارند وهمه‌روزه بمجلس شورا وهیئت‌وزراء اظهار می کنند اسباب‌این‌می‌شود که وزارت‌خانه‌ها درکار خودمتحیر می‌شوند وازیك‌طرف هم‌وزارت‌خانه مصروف این خواهد بود که حقوق‌خیلی کم باشد این است که رویهم رفته این‌موانع علت‌تأخیر تقدیم بودجه‌شده‌است وبازهم تکرار می‌کنم که وزارت امورخارجه نه‌این است که‌بی بودجه بوده است بودجه وزارت امورخارجه تابحال همان بودجه موقتی است که‌مجلس‌تصویب کرده وتابحال‌ازروی آن عمل شده‌است وبنده یك دینار تا بحال اضافه تصویب نکرده‌ام که خارج‌ازبودجه موقتی‌باشد.

متین‌السلطنه — اینجا یك‌مطلبی را که اگر وزیرمالیه می گفتند بایستی رسماً تکذیب شود آن اینست که‌آقای وزیرامورخارجه فرمودند که مخارج مسافرت مأمورین‌یکدینارداده‌نخواهد شد مگراینکه ازطرف‌مجلس‌تصویب‌شودازفرمایش ایشان همچه مفهوم می‌شود که‌مخارج مسافرت و ازاین قبیل مخارج درجزء بودجه بمجلس نخواهد آمد وازاین معلوم‌می‌شود که‌خواستند آنرا ازامضای مجلس خارج‌بکنند واین‌راتکذیب می کنم که‌باید آنرا درجزء بودجه بیاورندوازمجلس بگذرانند.

وزیرامورخارجه — اولا بنده تصدیق نمی‌کنم که‌این صحیح‌باشد که‌این‌مخارج بایددر جزء بودجه بیاید برای‌اینکه تاکنون که‌بودجه‌ها بمجلس نیامده‌است‌مأمورینی که‌عزل ونصب می‌شوند مخارج مسافرت آنها چه‌می‌شود بنده عرض‌می کنم همینطوریکه درسابق یك‌مبلغی راکه‌دوهزار یا سه هزار تومان بوده درست درنظرم نیست در همان زمانیکه نماینده بودم بمجلس شورای‌ملی پیشنهاد کرده‌اند برای مخارج مسافرت مأمورینی که‌باید بروند و تصویب شد عرض کردم که‌آن مبلغ تمام شده‌است وماحالا معطل‌مانده‌ایم‌وپولی دردست‌نیست که‌مجلس‌تصویب کرده‌باشد که باین مصرف برسد این است که‌بنده عرض کردم که چندی قبل یك لایحه فرستادم واستدعا کردم که‌مجلس بآن رای بدهد ازبرای مخارج این قسم مأمورینی که باید فرستاده‌شود وقتی‌هم که‌بودجه معین‌شد آنهم‌می‌شود یك مبلغی‌رافوق‌العاده‌برای هروزارت خانه که‌ممکن است بعداز گذشتن بودجه تقاضاشود تصویب کندو آنوقت این‌مصرف‌هم‌ازآن قبیل مخارج‌فوق‌العاده محسوب‌شود ولی‌حالاچون بودجه نگذشته است این بود که‌این قسم پیشنهاد شده‌است.

رئیس — مقصود آقایان نمایندگان‌این‌است که‌اهتمامی‌بفرمایند که‌زودتر بودجه‌رابمجلس‌بفرستند که بتدریج هرروز محتاج باین‌نشوند که برای هر جزئی وجهی یك‌پیشنهادی بکنند.

سلیمان‌میرزا — خوب است یك فصلی تازه به‌نظام‌نامه داخلی افزوده شود که دربین‌سئوال یك‌نماینده نماینده‌دیگری اخطارنظامنامه‌ای بنماید آنوقت دربین اخطار اویك استیضاحی تولید شودو مدتی وقت مجلس را اشغال‌نماید.

آقاشیخ غلامحسین — آقای وزیر امور خارجه بیان کردند که این مأموری که معین شده است آدم مجرب خیلی صحیح کافی است این مسلم است که همه وزارت خانه‌ها باید مأمورشان مجرب وآزموده‌باشد ولی این مأمور بسیار خوب وقتی‌کار می کندکه در بغداد باشد واگر تاسه روز دیگر این‌مأمور حرکت نکند بنده استیضاح‌خواهم کرد.

رئیس - آقای فهیم‌الملك سؤالی داشتید از وزارت امورخارجه بفرمائید.

فهیم‌الملك - مدتی است که از آقای وزیر امور خارجه درخصوص اتومبیلهائی که‌دربین‌جلفا و تبریز حرکت میکنندسؤالی شد وبطوری که لازم‌بود جواب دادند ولی این‌روزها طور دیگر شنیده‌میشود که راه انداختن اتوبوسها اسباب این شده است که گاری‌ها دیگر کمتر کار بکنند حتی اینکه گاری پست را هم ازدست آنهاگرفته اند علاوه براین از قراری که شنیده می‌شود بین جلفا وتبریز تعبرروسی را استعمال میکنندواین نه‌فقط مخالف اتحادودوستی دولت روس بادولت ایران است بلکه مخالف قوانین بین‌المللی است که تعبر خاك هردولتی بعهدهٔ اولیاء آن دولت است وهیچ دولتی حق مداخله ندارد حالا ازآقای وزیر امور خارجه سؤال میکنم که اولا یك همچو مسئله‌ای حقیقت دارد یاخیرواگر حقیقت دارد وزارت امور خارجه‌تاکنون درین‌خصوص چه‌اقدامی کرده‌است.

وزیرامور خارجه - عجالتاً این سؤال را هم چه‌تصور میکنم که راجع است به‌اینکه تعبردولت روس بین‌جلفا وتبریز استعمال می‌شود یاخیر این‌خبر چندروز قبل‌رسید واز مأمورین رسمی دولت درتبریز استفسار کردیم جواب دادند که این‌مطلب ابداً صحت ندارد.

رئیس - آقای حاج عزالممالك سؤالی‌داشتید از وزارت امور خارجه بفرمائید.

حاج‌عزالممالك - چون آقای وزیر امور خارجه فرمودند که حاضر هستند واگر سؤالی هست بشود بنده چندوقت قبل ازاین یك‌سؤالی راجع بسیر کشتیهای کمپانی (لنج)درکارون علیا کرده‌بودم‌وحالا هم ازآقای وزیر امور خارجه سؤال میکنم که آیا این باجازه دولت است واز طرف دولت ایران حقی بکمپانی (لنج) داده شده است که کشتی او درکارون علیاسیر بکند یااینکه بدون حق‌سیر میکند.

وزیرامورخارجه- مسائل راجعه بامتیازات دولت کلیه راجع است‌بوزارت فوائد عامه وهیچ‌راجع بوزارت امور خارجه نیست ولیکن یك‌اجازه سابق‌از طرف وزارت امورخارجه داده شده‌است راجع بسیر یك کشتی درکارون علیا قریب نه‌ماه میشود که قبل‌از زمان من بوده است و اینهم یك اشتباهی بودکه از وزارت امور خارجه‌شده‌است وفقط این‌سؤال راچون اینکار سهواً یااز روی بی‌ملاحظه‌گی ازطرف‌وزارت امورخارجه شده‌است بنده همین‌قدر جواب میدهم‌که یك‌اجازه برای‌یکسال ازوزارت امورخارجه بکمپانی لنج داده شده است‌که یك کشتی از او برای تجارت درکارون‌علیا سیر کند وهشت یانه ماه قبل‌ازاین‌اجازه داده شده‌است ولی بعداز گذشتن اینمدت کمپانی‌نفت هرطور مذاکراتی‌که در این قبیل چیزها دارد راجع بوزارت خارجه نیست وکمپانی طرف است ولی‌دولت ونماینده دولت در ان قبیل امتیازات وزارت فوائد عامه است وباید بااو مذاکره نماید.

حاجی عزالممالك - درهرصورت چون این اجازه بدون تصویب‌مجلس بوده‌است بنده‌تکذیب میکنم واستدعا میکنم که موقوف شود یکقسمت‌سؤال بنده‌هم‌راجع‌بتشکیل(کنسی‌دتا) ازآقای‌رئیس‌الوزراء سؤال میکنم که دربارهٔ تشکیل آن‌چه‌اقدامی کرده اند وکی‌تشکیل خواهدشد.

رئیس‌الوزراء - درخصوص(کنسی‌دتا)نه‌این است که اقدامی نشده است اقداماتی‌که لازم است‌از طرف‌هیئت‌دولت‌شده‌است‌ولی بعضی نواقص‌دارد تاآن نواقص رفع نشود نمی‌توانیم لایحه آنرا تقدیم کنیم آن‌نواقص که رفع‌شد لایحه آن‌تقدیم میشود.

رئیس - آقای ادیب‌التجار سؤالی داشتید از وزارت داخله بفرمائید.

ادیب‌التجار - چندروز است افواهی شنیده شده‌است که هفت هشت نفر سوء قصدی نسبت‌ببعضی از وزراء داشته اند ومشغول (بمب) سازی وبعضی حرکات آنارشیستی بوده اند از حضرت والا آقای وزیر داخله‌سؤال میکنم‌این مطلب اصل داشته عده‌ای راکه میگویند گرفته‌و گرفتارشده‌اندحقیقت داردوچون سوء قصدی‌نسبت‌بوزراء داشته‌اند یااینکه این‌شهرتها بی‌اصل است.

وزیرداخله - یك‌چند نفری مأخوذ شده‌اند ودر نظمیه تحت استنطاق هستند وتفصیل‌را درست حالا نمی توانم عرض کنم که آن استنطاق بکجا رسیده‌است امروزهم بوزیر عدلیه گفته‌شد دو نفر از وزارت عدلیه بفرستند بنظمیه که بحاضرین آن‌دونفر نماینده استنطاق‌شود وبعد بهر کجا که منتهی‌شدبعرض مجلس مقدس میرسانم.

رئیس - آقای‌معاضدالسلطنه سؤالی داشتیداز وزارت امور خارجه بفرمائید.

معاضدالسلطنه - تقریباً یکماه قبل از این سؤالی از وزارت امور خارجه کرده بودم درباب گامیش تپه وتا حالا ممکن‌نشده است که جواب‌بدهند حالا چون خودشان فرمودندکه برای جواب حاضرند این است که عرض میکنم اطلاعات کاملی‌راکه آقای آدینه محمدخان دارند این‌است که در چند سال‌قبل (توری) در دریا از (لیاناز‌اف) گم‌شده است بعدازآن رئیس‌ماهیگیرها راگرفتند وتقریباً ۲۸۰۰ تومان‌پول آن‌توررا ازاو گرفتند بعدقرار دادند که‌این پول‌را از اشخاصیکه‌مظنون‌هستند که‌این‌توررا دزدیده‌اندبگیرند برئیس ماهی گیرها رد بکنندبعدتقریباً درهفت‌یاهشت ماه قبل ازاین‌شروع‌میکنندبمطالبه این ۲۸۰۰ تومان

وکنفر قزاق روسی بادو نفر دیگر که یکی (اگنت) یوبده است میروند و مطالبه میکنند از بعضی اشخاصیکه سوء ظن بآنها داشته اند از این باب یك زدو خوردی میشود و آن قزاق مجروح میشود و بعد آن شخصی که آن قزاق رامجروح کرده است میرود بروسیه و در (چکش لو) آن شخص ضارب را می گیرند که آلان در حبس محکمه روسی است برای همین مسئله دولت روس کشتی جنگی می آورد بگامیش تپه و شهر را (بمبارده) میکنند یعنی شهررا بتوپ می بندند و تقریباً ۶۰ یا ۷۰ خانه را خراب میکنند وچندنفری هم دور آن شهر را احاطه میکنند ونمیگذارند هیچکس ازشهر خارج شود وتقریباً هفتصد تومان درآن چندروزه از اهل شهر سیورسات میگیرند ونمیگذارند کسی ازشهر بیرون برود که بجا های لازمه اطلاع بدهد و حالا تقریباً هشت هزارتومان خسارت مطالبه میکنند و هر خانه پانزده تومان قرارداده اند که ازاهالی گامیش تپه مطالبه کنند اهالی گامیش تپه دراینمدت مکرر بتوسط آقای آدینه محمدخان عریضه نوشته اندوچاره جوئی کرده اند میخواهم سئوال کنم که در این باب از طرف وزارت امور خارجه چه اقدامی شده است وچه نتیجه ای حاصل کرده است که بعداز این همه خسارت مطالبه این هشت هزار تومان از آنها مرتفع شود •

وزیرامورخارجه — بله این مسئله که در چندماه قبل واقع شده است خیلی اسباب تأسف است وبنده دراینمدتی که در وزارت خارجه بودم مشغول مذاکرات بوده ام ولی هنوز بجائی منتهی نشده است که نتیجه آن را بعرض مجلس شورای ملی برسانم •

معاضدالسلطنه — چون قاتل در روسیه است ودیگر گمان نمیکنم چیزی بعهده اهالی گامیش تپه وارد بیاید طوری نمایند که دیگر خسارتها بر آنها وارد نشود •

رئیس — آقای ابوالقاسم میرزا سئوالی داشتید از وزارت داخله بفرمائید •

ابوالقاسم میرزا — چندی است که قدری مال التجاره توپچی های کرمانشاهرا لرستانیها غارت کرده اند و برده اند به نهاوند و بروجرد میفروشند خواستم سئوال کنم که وزارت داخله در اینباب چه اقدامی کرده است •

وزیرداخله — دراین سرقتی که چندی قبل واقع شده وتجار شکایت کردند وازمجلس رجوع شد بوزارت داخله اقدام کردم و بنیابت آنجا که مشیر الممالك است تأکید شد که به بینند این مال کیهاست و استرداد بکنند بعداز آنهم بامیر افخم حاکم بروجرد که حالا در همدان است تلگرافات شد اوهم از آنجا اقداماتی برای استرداد این اموال نموده است ولی بمناسبت اینکه در بروجرد حکومتی نیست انجام اینکار بتعویق افتاده است وامروز هم مخصوصاً تلگرافی از امیر افخم رسیده بود که قدری از اموال را گرفته است تلگراف کردیم بصاحبانش برسانند بعداز رفتن امیر افخم اشخاصی که دراین کاروسایر کارهائی که در آنجا اتفاق افتاده است گرفته ومجازات خواهد شد •

ابوالقاسم میرزا — درخواست میکنم اقدامات صحیح دراین باب بفرمائید که اسباب اطمینان بشود •

وزیرداخله — انشاء الله اقدامات خواهد شد

رئیس — آقای معززالملك سئوالی داشتید از وزارت داخله بفرمائید •

معززالملك — ازقراریکه می بینیم ومی شنویم اهالی طهران ازعدم موفقیت بلدیه وعدم انجام وظایفی که بعهده بلدیه است شکایت دارند و بلکه در عوض حسن اداره ای که ممکن بوده ازاین اداره بروز بکند بدتر شده است وامورات شهراز قبیل آب نان گوشت مختل شده است ومبالغی چه ازحیث نواقل چه ازسایر طرق میگیرند ومعلوم نیست که این پول به چه مصرفی میرسد درصورتیکه می بینیم کوچه هایمان خراب است وتنظیفی نشده است ومردم از این باب خیلی شکایات دارند البته آن شکایات بگوش هیئت وزراء و اولیای امور هم رسیده است میخواهم سئوال کنم که درباب اصلاح بلدیه که اسباب شکایت مردم شده است ودر واقع هم میتوانم عرض کنم حق دارند که شکایت میکنند چه در نظر دارند و به چه طریقی خیال دارند این را اصلاح کنند •

وزیرمالیه — این شکایات از بلدیه بهیئت وزراء هم از هرطرف میرسد وبواسطه اینکه قانون بلدیه یك ماده ندارد که بتوان بموجب آن این انجمن را منفصل کرد این است که بهمین حالت مانده است حالا یا اینکه مجلس اجازه بدهد که بلدیه را منفصل کنند تابعد بیك طوری یك اداره بلدیه مترقی تشکیل شود یا اینکه یك ماده از مجلس شورای ملی بگذرد و اضافه شود بر آن قانون که هیئت دولت بتواند درصورتیکه اداره بلدیه نتواند ازعهدهٔ انجام وظایف خودش برآید عذرش را بخواهد حالا دیگر اختیار آن با مجلس شورای ملی است هرطور تصویب مینمایند عمل خواهد شد •

معززالملك — این نکته راکه میفرمایند در قانون قیدنشده واختیار انفصال بلدیه بوزارت داخله داده نشده است این را نمیتوان تصور کرد که آن مقنن مقصودش یك استقلال کاملی بوده است که به بلدیه داده باشد بلکه یقین است که سهوی شده است و از قلم افتاده است بجهت اینکه این یك اداره نیست که مستقل باشد مثل دیوان محاسبات وغیره بلکه خود بلدیه باید مسئول وزیرداخله ودرتحت نظارت وزارت داخله باشد و حالا اگر این مطلب ازطرف مقنن آن زمان دراین قانون قیدنشده است ممکن است هیئت وزرای حالیه یکماده پیشنهاد کنند برای اینکه یك اختیاری دراین خصوص برای خود جلب کرده باشند وچون این مسئله فوریت دارد ممکن است تاوقتی که آن ماده ازمجلس شورا بگذرد بیایند ازمقام مقنن اجازه بخواهند که بلدیه رامنفصل نمایند تااینکه قراری درامورات آن داده شود ودرهروقتی که این اجازه رابخواهند ازهیئت مقننه ازطرف عموم نمایندگان همراهی خواهد شد .

(اغلب تصدیق کردند) •

وزیرمالیه — درجلسه آتیه یکماده در این خصوص پیشنهاد خواهد شد •

لواء الدوله — بنده اولا این ماده را از نظامنامهٔ داخلی میخوانم وبعد عرایض خودم را اظهار میکنم ماده ٤٤ نظامنامه داخلی مینویسد «هرنماینده ازوزیر میخواهد استیضاحی نماید باید تقاضای خودرا کتباً برئیس داده وموضوع استیضاح رادرضمن معین نماید رئیس آنرا درمجلس قرائت میکند ومجلس باید آن تقاضارا قبول نموده وپس ازآنکه ازاظهارات وزیر یاوزراء درباب تعیین روزی که استیضاح باید بعمل آید مستحضرشد بدون مباحثه دراصل موضوع قرار روز استیضاح رابدهد استیضاحاتی که درباب امور سیاسی داخلی مملکت است نباید بیش ازیکماه بعهده تعویق بماند» بنده تقریباً گویا پنجاه روزاست این استیضاح را از وزارت خارجه ووزارت مالیه ووزارت عدلیه کرده ام وگمانم این است که یا باید این ماده راازنظامنامه داخلی خارج کرد یااینکه وزرا باید ازبرای جواب استیضاح بنده حاضرشوند •

وزیرمالیه — عرض میشود بنده که پنجاه روز است باین وزارتخانه مفتخر شده ام همچه استیضاحی را ندیده ام •

لواء الدوله — بنده گویا از وزارت خانه استیضاح کرده ام نه ازشخص باشخص طرف نیستم •

وزیرمالیه - صحیح است ولی طرف استیضاح شخص واقع خواهدشد نه وزارتخانه •

آقا میرزا مرتضی قلیخان — اینمسئله استیضاح را آقای لواء الدوله ازسه وزارت خانه در کابینهٔ سابق کرده بودند و در زمانیکه کابینهٔ وزراء تغییر و کابینهٔ حالیه تشکیل شد بنده مخصوصاً «آقایان دیگرهم بودند» ایشان راخواستم وعرض کردم اگر صلاح بدانید این استیضاح خودتان راچون کابینه تغییر کرده است پس بگیرید جواب دادند که باشد بعد اطلاع میدهم که این باشد یافرستاده شود بعد دیگر اطلاعی ندادند واین همینطور درهیئت رئیسه مانده است •

لواء الدوله — چون این مسئله به بنده قدری برمیخورد لازم میدانم عرض کنم که چون قدری کسالت داشتم ندانستم اظهاری بکنم ومقاصد خودرا بموقع اجرا بیاورم امروز بنده نماینده ام و نماینده یك تکلیفی دارد که مجبور است بآن عمل نماید و تابحال شاید سیصد رقعه تظلم ازآن نقطه که بنده نمایندهٔ آنجا شده ام رسیده است وتمام آنهارا که روی هم مانده است بنده ضبط کرده ام باین استیضاح و اینطور که هرسه ماهی یکمرتبه کابینه بهم میخورد و تجدید میشود تاقیامت استیضاح بنده باید بماند •

رئیس — پس حضرتعالی توجه نفرمودید به اینکه استیضاح برای چیست استیضاح برای وقتی است که وزیر یك رفتاری بکند که مطبوع مجلس شورایملی نباشد وقتی که آن وزیرمعرفی شد نمیشود آن استیضاح را از وزیر آینده نمود علاوه بر این حضرتعالی هروقت یك استیضاحی دارید بفرستید که مثل سایر استیضاحات درمجلس قرائت شودوفرستاده شود •

معاضدالسلطنه — سئوالی داشتم ازآقای وزیرمالیه اگر اجازه میفرمایند عرض کنم •

رئیس — بفرمائید •

معاضدالسلطنه — چندروز قبل بنده یك صورتی دادم به آقای وزیر مالیه که یك مبلغی هم دروازه ها می گیرند فرمودند من اطلاع ندارم و قرار شد که قدغن بکنند بعد ازاین نگیرند حالا میخواستم سئوال کنم که در خصوص وجوهی که گرفته شده است وزیر مالیه اطلاع دارند که چه شده است بحساب وزارت مالیه آمده است یا اینکه مثل سایر اموال دولتی جزء غارتی ها است دیگر اینکه این چیزهائی که مجدداً دارند می گیرند باز باجازهٔ وزارت مالیه است یاخیر •

وزیرمالیه — عرض میشود آنروز که این

سؤال اینجا شد بنده عرض کردم که اطلاعی از این وجوهی که گفته می‌شود می گیرند ندارم بعد تحقیق کردم که این ها چه وجوهی است گفتند این وجوه جزء وجوه دوائر ثلاثه است یعنی قپان و باندرول و تریاك و این ابواب مع نظمیه است که خودشان دریافت می کنند و خودشان بمصرف می رسانند و این قرار در هیئت وزرای سابق داده شده بود که دیگر پول نظمیه‌را دستی بآنها ندهند وهمین‌طور پول این سه‌محل‌را بگیرند و بمصارف‌نظمیه‌برسانند و یك‌صورتحسابی بدهند که چه اندازه گرفته اند و بچه مصرفی رسانیده اند و بنده‌کاری که کردم این‌است که تقریباً باری‌یکشاهی‌را فوراً حکم کردم که این یکی را تجویز نمی کنم موقوف کنند و موقوف‌هم کردند ولی بقیه اگرچه ازمجلس‌نگذشته است ولی چون قبل از انعقاد مجلس بوده است و تصویب شده‌است همینطور می گیرند تابموقع‌برسد اگر چه بنده بکلی بر خلاف این مالیاتها هستم بجهة اینکه درهمه‌جای دنیا بجهت تسهیل‌مراودات هرجور مانعی که پیدا می شود ترك می کنند که مردم در مراودات تجارتی هر حرکتی که می کنند آزاد باشند علاوه براین خیلی اثرات بدی میکند در مزاج تمام مردم که این‌قسم برای مراوده آنها موانع قرار بدهند و خود بنده هم چنانچه عرض کردم برضد گرفتن این‌قسم وجوهات‌هستم وآنروز هم که دراین خصوص مذاکره شد عرض کردم ویك پیشنهادی هم‌خواهم کرد درموقعیکه اینهاوهمچنین در موقوفی مالیات قپان‌و باندرول وبنده رأی‌نداشتم وگفتم که پیشنهاد بمجلس مقدس میکنم که این قسم مالیاتها اصلا موقوف بشود و در عوض یك چیزی بمالیات‌تریاك افزوده شود وآن مالیات‌عوض این‌سه مالیات گرفته بشود وبمصارف نظمیه برسد حالا این مطلب هم‌در کمیسیون قوانین مالیه‌مطرح است و هرچه زودتر خواهد گذشت که بعداز این این‌قسم اشکالات رفع‌شود.

رئیس - آقای معاضدالملك سئوالی داشتید از وزارت‌مالیه بفرمائید.

معاضدالملك-سئوال‌بنده‌هم‌راجع‌است‌بهمین سئوال آقای‌معاضدالسلطنه‌ولی آقامعاضدالسلطنه‌انحصار بمرکز دادند بنده‌بطور تحقیق‌می‌دانم‌ادارهٔ‌نظمیه که‌در ولایات تشکیل شده بانواع واقسام مالیات خودش وضع میکند و میگیرد وباز میگوید نظمیه‌امورش نمیگذرد و عایدیش کم‌است یك فقره‌اش همان بود که آقاسید حسین کزازی اظهار داشتند که ازهر نفر زواری که وارد میشود دوهزار میگیرند بعلاوه دوهزار هم که از شهر خارج میشوند میگیرند او را عجالة وزارت داخله قدغن کرده‌اند که نگیرند ولی حساب سابقش معلوم نیست که چه‌شده اوراهم وزارت‌داخله‌باید تحقیق کنندباریکه ازیك فرسنگی کرمانشاهان که از پل قراسو خارج میشود باری دوهزار میگیرند باستثنای بار روغن و کتیرا آنهم درموقعی که‌واردشهر میشودو باری‌شش هزار میگیرند همینطور ازحبوبات‌ومیوه‌جات‌وغیره‌ازهرچیزی که‌اززمین سبزمیشودموقع‌ورودبشهر باری‌پنجشاهی‌میگیرندسئوال میکنم آیااین تحمیلات‌نامشروع‌بتصویب وزیرمالیه‌و هیئت وزراء است موافق‌قانون است یامخالف‌قانون این وضع مالیات ازروی چه قاعده است این‌را چه تصور میکنندواگردرمجلس مطلبی بطریق‌سئوال سئوال میشود یك‌طوری جواب میدهند که نمیتوانم ساکت بنشینم ومتقاعدبشویم اگراستیضاح میشود رعایت نزاکت درجریان امور هیئت وزراء نشده و اگراین مسائل جزء دوائر ثلاثه مقررشده است از طرف مالیه باید بگیرند یا نباید بگیرند اگرباید بگیرند صورت اورا مشروح بنویسند بدهند یا در جراید مشروحاً نوشته شود که مردم بدانند رعایت جریان امور وزراء شده است نمایندگان‌هم متحیرند درجواب سئوالاتیکه ازطرف موکلشان میشود چه بگویند وچه بنویسند.

وزیرمالیه — جواب این‌مطلب معلوم‌است که همان‌جوابی است که درجواب آقای‌معاضدالسلطنه گفتم وعرض کردم وزارت مالیه شاید اطلاع داشته باشد ولی وزیرمالیه بی‌اطلاع است بجهت اینکه بنده وضع نکرده‌ام اینها یك‌مدتی پیش وضع شده است ربطی بسایر مالیاتهای دولتی ندارد و همه میدانند نظمیه جزء بلدی است یعنی مصارف اورا شهرها باید بدهند نه ازمالیات مملکت وزارت‌مالیه مداخله در مالیات مملکتی میکند کاری بمصارف بلدی ندارد ولی سابق براین شاید دروزارت‌مالیه وسایروزرای قدیم رأی داده‌شد که اخذشود ومدتی هم بتوسط وزارت مالیه بنظمیه داده میشده است ولی امروزخود نظمیه اینهارا اخذ میکند وبمصرف میرساند ولی عقیده بنده مخالف این‌است وعقیده‌ام این است که در لایحه نوشته‌ام که آن دوفقره که یکی قپان داری وراه داری‌است ویکی‌هم باندرول است موقوف‌شود وآن مالیات تریاك رسماً برقرار شود بتوسط وزارت مالیه اخذ شود و اگر وجهی باداره نظمیه باید داده شود بتوسط مالیه داده شود.

معاضدالملك - پس‌معلوم‌شد عقیده وزارت مالیه‌این‌است که سوای مالیات‌تریاك سایر رسوماتی که برقرار شده است وجعلا برقرار گردیده متروك شود پس بنده هم تأیید میکنم اطلاعات‌وزارت‌مالیه را وتشکر میکنم که اینطور اظهار فرمودند خوب است ازطرف وزراء یك‌تلگرافی بشود بتمام‌ولایات که این مالیاتهای جزئی را عجالتاً ترك کنند و جز مالیات تریاك چیزی نگیرند تا قانون آن از مجلس بگذرد.

وزیرمالیه - بنده این تلگراف را این دو روزه زود میدانم تا آن لایحه صورت قانونی پیدا کندآنوقت همینقدر استدعا میکنم که آن لایحه زودترازمجلس بگذرد وقانونیت پیدا کند که بموقع اجراء بگذارند.

رئیس - جلسه‌آتیه روزپنجشنبه‌است ودستور آن ازاین قرار است.

راپورت کمیسیون بودجه راجع به تسعیر غله وبقیه همین دستور است- حالا نتیجه استخراج آراء برای انتخاب اعضاء کمیسیون فوق‌العاده که هیئت وزراء تقاضا کرده‌اند رسیده است قرائت میشود.

آقای معاضدالملك بقرار ذیل قرائت نموده.

آقای ارباب کیخسرو با ۳۶ رأی - آقای‌وحیدالملك با ۳۴ رأی - شاهزاده سلیمان میرزا با ۳۱ رأی آقای حاج سید نصرالله با ۲۸ رأی - آقای حسنعلی خان با ۲۷ رأی - آقاشیخ ابراهیم با ۲۴ رأی - آقای دکتر علیخان با ۲۳ رأی - آقای معاضدالسلطنه با ۲۳ رأی - آقای میرزا محمد علیخان تربیت با ۲۳ رأی آقای حاج امام جمعه با ۲۳ رأی - آقای میرزا محمد صادق طباطبائی با ۲۰ رأی.

مجلس یك ساعت و نیم ازشب گذشته ختم شد

جلسه ۱۸۶
صورت مذاکرات روز ۵شنبه ۵ ذیحجة الحرام ۱۳۲۸

مجلس دوساعت قبل ازغروب آفتاب درتحت ریاست آقای ذکاءالملك تشکیل شد.

وصورت مجلس روزسه‌شنبه۳را آقای معاضد - الملك قرائت نمودند.

غائبین جلسه قبل. آقایان میرزا علی اکبر خان دهخدا - سردار اسعد - ممتاز الدوله - حاج وکیل الرعایا (بدون اجازه غائب بعضی باستثنای میرزا علی‌اکبر خان که بااجازه غائب بودند).

آقایان - وحیدالملك. مستشارالدوله. آقامیرزا محمد نجات. آقاشیخ رضا. ادیب‌التجار. فهیم‌الملك. آقاسید حسین اردبیلی. افتخارالواعظین لواءالدوله. سپهداراعظم. آقامیرزا ابراهیم قمی نجم‌آبادی. رکن الملك. «بوقت مقرره حاضر نشده‌اند» حاج محمدکریمخان مریض‌بودند.

رئیس - درباب صورت مجلس ملاحظاتی هست بفرمائید.

ارباب کیخسرو - اولا بنده چنان تصور میکنم که اینصورت مجلس خیلی مشروح نوشته میشود وبقدریك مجلس هم باید بگذرد که این خوانده‌شودبعقیده‌بنده‌باید مختصرتر نوشته‌شوددیگر اینکه اینجا نمایشگاه‌ملی است و ما باید حسیات قلبی‌مان‌رابروزبدهیم‌درصورتی که ماخودمان‌دارای زبان هستیم لازم‌نیست الفاظخارجه رااستعمال کنیم اینجا لفظ (کنسی‌دتا) نوشته انددرصورتی که در صورت مجلس هم باید بفارسی نوشته شود مسئله دیگر درخصوص مسترد داشتن امتیازبود بنده در اینخصوص درهمان شب هم اجازه خواستم و اجازه داده نشد حالا عرض میکنم که وزیر مالیه نمی توانستند اینکار را بکنند وزیر در مقام امتیاز خودشان حکم‌یك‌صاحب امتیاز دیگررادارند ونمیتوانند اظهار خودشانرا مسترد دارندحالا فرضاً حق هم داشتند ودر اینجا هم ذکرشده است لکن هیچ معلوم نشد که این تقاضای ایشان رامجلس‌قبول کرده است یاخیر.

رئیس - برحسب قاعده اظهار ایشان صحیح نبود ونمیتوانستند آن امتیاز را مسترد داشته‌باشند باید وزارت فوائد عامه این امتیاز را مسترد دارد حالا چون ایشان مسترد داشته اند ممکن است که وزیر فوائد عامه هم مسترد بدارد و بجهة اینکه تعاقب نکردیم.